

11415 1644

VILVAKOK LÁGA

1992. OKTÓBER

Tartalomjegyzék

Vak költő verse:

Rácz Lilla: Az én világom **3**

Megyei tudósítás:

Sütő Klára:

Kirándulás Ópusztaszeren **3**

Lak István:

Elnökségi tudósítás **4**

Sajtófigyelő:

A vak hegymászó és az egészségügy **7**

Dr. Hohl József:

Konferencia-tanulmányok **8**

Dr. Orlicki János:

Ismét a Munka Törvénykönyvéről **27**

Ecsedi Csaba:

Multimédia számítógépekkel **30**

Horoszkóp **33**

Évfordulók nyomában:

Lak István: Száz éve halt meg Karacs Teréz **34**

Hirdetések **36**

A Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének havi folyóirata. Felelős kiadó: Erhartné dr. Molnár Katalin. Felelős szerkesztő: Bartha Zsuzsanna. Szerkesztőségi munkatársak: Kas László olvasószerkesztő, Lak István szakmai szerkesztő. Kiadóhivatal: 1146 Budapest, Hermina út 47. Telefon: 1-210-440/14 mellék. ISSN: 0209-6765. Előfizethető a megyei szervezeteknél: egész évre 120 Ft-ért (a tárgyévet megelőző év november 30-ig), félévre 60 Ft-ért (a tárgyév II. féléve előtti május 15-ig).

Vak költő verse

Rácz Lilla: Az én világom

*A világ, mit magamban hordok
furcsa, csendes és bús világ;
különös álmok nyílnak benne
és feketeszirmú sok virág.*

*Nincsenek benne vidám zöldek,
nem dalol itt a piros, a kék,
tükörképemet sem ringatja
sima taván a néma ég.*

*Ritkán nevet az én világom,
s ha kérdezem, ritkán felel,
magába zár, magamba zárom;
foglya vagyok, ha átölel.*

*S ha hallgatók, ha nem beszélek,
ott járok, mélységét kutatom:
mennyi titkot rejt az én világom,
nem tudja más—még én sem tudom.*

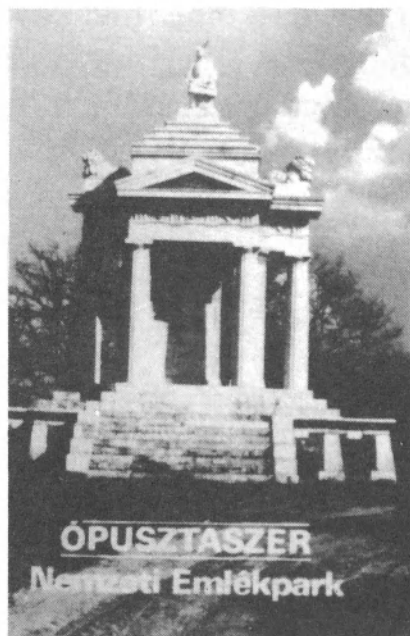
Békés megyei hír

Sütő Klára: Kirándulás Ópusztaszeren

Megyei szervezetünk orosházi körzeti csoportja 1992. augusztus 18-án ellátogatott az ópusztaszeri emlékparkba. Buszunk szép napsütéses időben indult el. Utunk az alföldi táj megmaradt szépségein vezetett. Megérkezve nádtetős házakat, régi használati tárgyakat csodálhattunk meg. Láttunk edényeket, bútorokat, hintókat, lovaskocsikat, ekéket, vetőgépeket. Ezután egy borospincében borkóstolóval egybekötött bemutatón vettünk részt. Később megtekintettük a régi postások egyenruha bemutatóját. Az ebédünket a Palavicsíni gróf kastélyában fogyasztottuk el. Ma ez a kastély 314 szobás intézet. 1982 óta élnek itt a lakók. Ebéd után Szegedre indultunk, ahol egy kellemes sétát tettünk a vadasparkban. Legtöbbet a majmoknál és a növényházban időztünk el. Az esti

órákban gazdag és felejthetetlen élményekkel értünk haza.

Emlékpark Ópusztaszeren

Lak István

Elnökségi tudósítás

MVGYOSZ Országos Elnöksége a nyári szünet után f. év augusztus 27-én tartotta ülését. A tanácskozásról igazoltan hiányzott dr. Hohl József és Lak István; utóbbi a tudósítást az ülésen rögzített hangfelvétel alapján készítette el. Mindhárom napirendi pont tárgyalásakor jelen volt Elekesné Horváth Márta, a szövetség rehabilitációs osztályának vezetője.

Az első napirendi pontban a Vas megyei szervezet elnöségének munkájáról dr. Szabó Károly titkár számolt be. Tájékoztatójának rövidített változatát tudósításunk után következő mellékletben közöljük. A titkár írásos beszámolójához szóbeli tájékoztatást fűzött. A szervezet munkájáról szóló tájékoztatót a testület széleskörűen megvitatta.

A második napirendi pont előadója Bódis Károlyné, a szövetség pénzügyi osztályának vezetője volt. A téma tárgyalásakor jelen volt Cserna Sándor hivatalvezető helyettes. Bódis Károlyné a szövetség 1992. I. félévi gazdálkodásáról számolt be, amelynek fontosabb részleteit tudósításunk vonatkozó melléklete tartalmazza. A részletes beszámolót az elnökség megvitatta, majd jóváhagyta.

A harmadik napirendi pontban Erhart-

né dr. Molnár Katalin főtitkár a fehér bot napi ünnepség előkészítéséről tájékoztatta az elnökséget. Ebben az évben a fehér bot napja alkalmából egyhetes rendezvénysorozat lesz szövetségünk budapesti székházában. Ez már a harmadik esztendő, hogy a hét szinte minden napja tartalmaz valamilyen rendezvényt. Október 12-én délelőtt 10 órakor fórumot szervezünk több parlamenti képviselő részvételével, amelyen a sajtó tudósítói is jelen lesznek. 13-án délután vak muzsikuskok; Horváth Attila és Ungár Imre életéről, munkásságáról szóló előadást hangverseny követ. 15-én délután tudományos tanácskozást tartunk több orvos előadásával Az időskorúak szemgyógyítása címmel. 17-én délután 3 órai kezdettel bemutatjuk az Óda a fényhez című antológiát. A könyvben szereplő vak és gyengénlátó szerzők verseit és prózáit több meghívott jeles színművész szóltatja meg. 18-án délelőtt 10 órakor kezdődik a Hogy súlya legyen a szónak című országos műveltségi játék döntője. 19-én este a Postás Művelődési Házban Németh Tamás zongoraművész tagtársunk és vendégei adnak hangversenyt a Homérosz kórus közreműködésével. A rendezvénysorozat hetén látható lesz az a rajzkiállítás is, amely látássérült gyermekek pályázatra beérkezett alkotásait tartalmazza. A fehér bot napja alkalmából egyébként valamennyi megyei szervezetünk tart ünnepségeket, rendezvényeket.

A bejelentések között hangzott el: 1992. október 9-12-ig terjedő időszakban nemzetközi konferenciát tartanak Prágában a

propagandáról és a tájékoztatásról, melyen hazánkat két személy képviseli. Az EBU nőkkal foglalkozó bizottságába angolul tudó hölgyeket hívtak meg hazánkból. Az ebben való részvételre Flamich Mária és Hoffman Rita tanárnőt javasolta a testület.

A szövetség júliusban megküldte a Népjóléti Minisztériumnak a szervezés alatt álló rehabilitációs központra vonatkozó működési szabályzat koncepcióját, melyet a főtitkár a testülettel ismertetett.

A tanácskozás az elnök zárszavával ért véget.

Mellékletek I

Tisztelt Központi Elnökség!

Engedjék meg, hogy beszámolómban a Vas megyében történt szövetségi munkákról csak tényszerű felsorolást adjak. Kérem ezt azért, mert szívesen venném, ha az augusztus 27-én sorra kerülő közgyűlésen részletesebb tájékoztatást adhatnék.

Taglétszámunk többéves tapasztalat szerint 320-340 körül mozog. Jelenleg 342 tagunk van.

A sorstársak lakásviszonyai (egy kivételével) megoldottak. Minőségük ellen kifogás nem merült fel. Két sorstárs vár telefonra. Valószínű, hogy még ebben a hónapban megkapják. Akik eddig telefont igényeltek, általában záros határidőn belül megkapták.

Megyénkben aki akar és tud, az mind dolgozik; Vas megyei Vegyesipari vállalatnál, masszörök az SzTK-ban és Bük-Fürdőn, könyvkötő a Megyei Levéltárban, egy zenetanár, kettő telefonos. A sorstársak anyagi helyzete kielégítő.

A Vakok Világát jó lenne, ha több tag-

társunk járatná és olvasná. Ebben az évben öten fizettek elő a síkírású Vakok Világára, tizenegyen pedig a pontírású újságra.

A sorstársak kérésére életre hívtunk három éve egy sakkcsapatot, azonban ez másfél éviműködés után feloszlott. Legyen szabad megjegyezni, hogy a sakkcsapatban két vezetőségtag is volt. Azt is kérték, hogy hozzunk létre egy zenekart. Az ehhez szükséges hangszereket és egyéb kellékeket biztosítottuk. Az intézet a zenekar részére klubtermét zongorával együtt rendelkezésünkre bocsátotta. Néhány hónapi működés után a zenekar feloszlott.

Kirándulásokat szövetségünk külön nem szokott szervezni, de a Vakok Intézetével együtt karöltve minden évben (általában kétszer) rendezünk kirándulást részben Vas megyében, részben a szomszédos megyékben és ezeken a kirándulásokon szövetségünk tagjai is részt vehetnek.

A megyei kórház szemészeti osztálya minden évben megküldi szövetségünk részére az általuk vakká nyilvánított tagok névsorát és lakhelyét. Dr. Rácz Péter szemész főorvos úrnak ezúton is kifejezzük köszönetünket.

Szövetségünk az önkormányzatokkal, az egészségügyi intézményekkel és a különböző vállalatokkal jó kapcsolatban van. Jelenleg egy tagunk a gimnázium második osztályába lép.

Elnökségi gyűléseket kéthavoként tartunk. Tagdíjhátraléka jelenleg 68 tagnak van. Szövetségünk üdülőjében évente egy-két tagunk pihent.

Kérem tájékoztatásom szíves jóváhagyását.

Dr. Szabó Károly titkár.

Mellékletek 2.

Pénzügyi beszámoló szövetség 1992. évi eredeti költségvetési terve 53.192 e Ft volt. A tervezés során 7.192 eFt saját bevételt és 46.000 eFt állami támogatással számoltunk, mely jóváhagyásra is került. Eredeti költségvetési tervünket 1.241 eFt-tal emeltük meg. A módosítás az alábbi okok miatt történt:

28 eFt	..... WBU támogatás
.....	..... papírvásárlásra.
247 eFt	..... kondicionáló helyiség
.....	..... beruházási visszatérítése
38 eFt	..... VKI kenel tetőfedési
.....	..... munkák
.....	..... (adományszla támogatás)
90 eFt	..... VV.szerk díjak,
.....	..... gyógymasször okt.díja
.....	..... (adományszla támogatás)
503 eFt	..... Picht-gép vásárláshoz
.....	..... támogatás
.....	..... (adományszla támogatás)
100 eFt	..... Könyvmásolói díjakhoz
.....	..... támogatás
.....	..... (adományszla támogatás)
35 eFt	..... Konyhai mérleg ktg.-hez
.....	..... hozzájárulás
.....	..... (adományszla támogatás)
Összesen:	..... 1.241 eFt.

Fentiek alapján a módosított költségvetési előirányzatunk 54.433 eFt-ra változott. 1992. I. félévi bevételünk 28.903 eFt volt. Teljesítés %-a az előirányzathoz képest 53 %. 1992. I. félévi kiadásunk 27.544 eFt volt. Teljesítés %-a az előirányzathoz képest 51%. Az 1992. I. félévi költségek megoszlási aránya a következő:

Központ + Pest megye:	..... 65%
Megeyi szervezetek:	..... 24 %
Üdülő:	..... 4 %
Kutyaiskola:	..... 7 %
Összesen:	..... 100 %

A központi és megyei adományszámlák alakulása az I. félév folyamán: (Ft.)

Központ:

Nyitó:	..... 17.049.482,63
Bevétel:	..... 4.135.313,00
Kiadás:	..... 5.171.121,70
Záró:	..... 16.013.673,93

Megeyék:

Nyitó:	..... 5 426 715,92
Bevétel:	..... 3 437 637,50
Kiadás:	..... 2 210 839,09
Záró:	..... 6 653 514,33
Központi adományszámla I. félévi kamatbevétele:	..... 2 015 199 Ft.

Jelentősebb kiadások: 2 millió Ft tartós lekötésre; 766 eFt támogatás költségvetési számlára; 751 eFt gépkocsivásárlás (átmeneti kiadás).

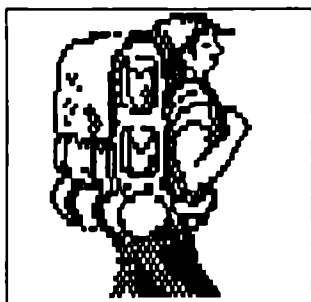
A terv- és a tényszámok kedvező alakulása nem jelentette azt, hogy az I. féléves gazdálkodásunk zökkenőmentes volt. Ebben az évben ugyan negyedéves finanszírozási rendszer szerint kapjuk az állami támogatást, mégis több esetben előfordult, hogy átmeneti segítségként az adományszámláról kellett pénzt lekérni a sürgős kiadások fedezésére. Az I. félév folyamán nem kezdtünk bele olyan fontos felújítási feladatokba, mint a hangoskönyvtári állványok kialakítása, valamint a bejárati lépcső felújítása, amire ugyan a költségvetési terv szerint egymillió forintot tervezünk, de az árajánlat szerinti összeg kb. 1 millió 700 ezer forintot tenne ki.

Sajtófigyelő

A vak hegymászó és az egészségügy

(Megjelent a Magyar Hírlap f.év július 31-i számában)

Többen megmászták már a Mount Everestet palackozott oxigén vagy serpa kísérő nélkül, de eddig legalább mindannyian látták a hegycsúcsra vezető utat. Mint a Reuter egyik jelentése beszámol róla, ez a tabu is megdőlni látszik; a brit John Mitchell személyében vak hegymászó tesz kísérletet a világ legnagyobb hegyének megmászására. A harminchárom esztendő férfi hat esztendeje, egy nepáli csúcs megmászása közben veszítette el szeme világát „retinitis pigmentosa” következtében. E betegséget az orvostudomány mai állása szerint nem lehet gyógyítani, a betegség folytán a retina fokozatosan

tönkremegy és bekövetkezik a teljes vakság. A szenzációsnak ígérkező kísérlet elsősorban a retinitis pigmentosa

gyógyításával foglalkozó kutatókra kíván pénzt gyűjteni.

A vak hegymászó előbb a nepáli Makulu-II csúcsot kívánja legyőzni, majd 1993 őszén kísérli meg a Mo-

unt Everest meghódítását. John Mitchell tizenhat esztendővel ezelőtt kezdte el a hegymásztást. Az Alpok és a Himalája tapasztalataival vág most neki a Mount Everestnek. A felkészülés többek között 20 kg. súlyú hátizsákkal való hosszú sétákat jelent. A tervek szerint egy 15 fős csapat tagjaként vág neki a hegyóriás északi gerincének, hogy a 8848 méteres magasságú csúcsra juthasson. A Mount Everest minden hegymászó életének legnagyobb ambíciója. „Nekem ugyanúgy, mint másoknak” — nyilatkozta tereiről a vak hegymászó, aki e páratlan kísérlet után is szeretné folytatni a hegymásztást. A kihívás szépségét elismerve is felmerül az emberben a kérdés, hogy egy ilyen súlyos, vakságot okozó betegség gyógyítására miért kell vak hegymászással „összekalapozni” a pénzt? Miért nem a brit költségvetés állja a Brit Retinitis Pigmentosa Társaság kutatásainak költségeit? Úgy tetszik, némely politikusok (a Csatornán túl és nagyon innen egyaránt) még a vak hegymásznál is kevésbé látják meg a fontos dolgokat — főleg, ha nem saját érdekeikről van szó.

Előszó dr. Hohl József tanulmányaihoz

A múlt év őszén Madridban egy Nemzetközi Mozgáskonferenciára, ez év áprilisában pedig az első európai Értelmiségi konferenciára került sor, ahol dr. Hohl József képviselte szövetségünket. A rendezvényekről és ta-

pasztalatairól átfogó, rendkívül érdekes tanulmányok készültek. Ezeket adjuk most közre annak reményében, hogy érdekes és hasznos tudnivalókkal bővíthetjük ismereteiket.

(a szerkesztőség)

Beszámoló a VI. Nemzetközi Mozgáskonfe- renciáról

(Madrid, 1991. Szeptember 9—12.)

Szervező: a Spanyol Vakok Nemzeti Szervezete.

Szponzorok: a Banca Catalana és az Európai Gazdasági Közösség.

Volt szervező, tudományos és tiszteletbeli bizottság. A tiszteletbeli bizottság tagjai: Bourbon Margit Királynő öfelsege, Matilde Fernandez, a szociális ügyek minisztere, Duncan Watson, a Vakok Világuniójának elnöke, Arne Husveg, a Vakok Európai uniójának elnöke, továbbá az ONCE elnöke és általános igazgatója.

I. Előzmények, körülmények

Az Országos Elnökség megbízásából vettem részt a konferencián.

Az útiköltséget a magyar Vakok

Szövetsége, a teljes, két személyre szóló részvételi költséget a spanyol rendezőbizottság biztosította. Saját kívánságra vonattal utaztunk feleséggel oda-vissza, párizsi átszállással. (Háztól házig, vasárnap déli 12 órától péntek este 8 óráig 45 órát töltünk vonaton.)

A kongresszus nyitása hétfőn (szept. 9.) 10 órakor volt, a zárása pedig csütörtökön 19 órakor. 85 előadás hangzott el, egyszerre 3-4 párhuzamosan, több teremben, mindegyik után aki akart, kérdezhetett vagy hozzászólhatott. Jónéhány előadás több (2-6) személy neve alatt futott.

A legtöbb előadás az összes ideképzelt probléma felsorolásával és számbavételével próbálkozott 10-20 perces időtartamban, és tetejébe majd mindegyik előadó kötelező ösztönzést érzett a megoldási javaslatok megfogalmazására is. A dolog természetéből következően az előadások sokszor az általánosság, a gyakorlatilag alig használható frazeológia szintjén maradt. „tudományos sémájuk” szinte kaptafa: Valóságos vagy mesterséges problémafelvetés, a célok (prekonceptiók) előre meghatározása, a csoportos kísérletek módszereinek mér-

legelése, a különböző tevékenységi és intelligenciatesztek ismertetése, ezek értékelése és végül konkluziók levonása, amik természetesen többnyire egybeestek a prekonceptiókkal, a kiinduló feltevésekkel. A video és filmfelvétel majd mindegyik előadáshoz hozzátartozott, akár kellett, akár nem. A rengeteg kísérletezési program Spanyolországban kis és nagy csoportokkal, azt mutatja, hogy a szociális dolgozók és gyógypedagógiai tanárok egész serege nőtt fel ebben az országban, többnyire igen jól öltözött, 30-40 éves hölgyek. Őket hallgattam a legtöbbet, pedig igazán unalmasak voltak. Magyar küldött (*ha megfigyelőként is*) először vett részt mozgáskonferencián, amelyiknek immár hagyománya kezd lenni, hisz akadtak többen, akik mind a 6 eddigi mozgáskonferencián megjelentek. A sok és sokféle előadás együttesen mintegy dokumentálja, hogy ma, a 80-as, 90-es években hogyan nézik, vizsgálják a vakok problémáit az illetékes szakemberek, milyen szemlélet él a vakokról a világban. Tapasztalhattam, hogy a gondok és az elvárások meglepően azonosak az egész világon, a megoldáskeresésben a fejlődő országok a nyugat-európai, amerikai mintákat akarják követni. A 60-as évek elején még szegény spanyol vakok szövetsége most nagyon gazdagnak tűnik. Spanyolország, e szövetségi állam több városában magas színvonalú szociálpolitika, oktatás és tudományos kutatás folyik, modern épületekben, túlbujánzó személyi háttérrel, jelentős anyagi fedezettel. A nevelési központ gazdagon felszerelt, hatalmas épületkomplexum, a kollégiumi részében helyezték el a támogatot-

takat, a fizető résztvevőket elegáns szállodába vitték autobusszal minden este.

Mondhatom, hogy a mi szállásunk is jobb volt a kollégiumban, mint Magyarországon elsőosztályú szállodában lett volna. Madrid óriási város, bonyolult utcahálózattal, hatalmas forgalommal, mások az irányjelzések a tábláikon, mint ahogy nálunk szokásosak; ha valaki idegen nem térképpel közlekedik, akkor gyalogosan és tömegközlekedési eszközökkel órák alatt jut el távolabbi célpontokhoz. Madridban minden intézményt fegyveres őrök őriznek, így a Vakok Szövetségét és a Nevelési Központot is. A Szövetségbe nem lehet csak úgy bemenni, ahhoz engedély kell, előre kijelölt időpont és érdeklődési cél (*nyomda, könyvtár, rehabilitációs intézet, stb.*) szerint. Szerda szabadnap volt, ekkor jártunk a világhíres képtárban, a Prado-ban és a királyi palotában. Egyébként este 7-től reggel 8-ig voltunk szabadok. Madridban este 10 óráig nappali világosság volt, így röhattuk az utcákat, ismerkedhettünk a város hangulatával.

II. A mozgáskonferencia jellege, tárgya és célja

A „mozgás” fogalma a mozgáskonferencián nemcsak az utcánjárást és a közlekedésben való részvételt jelentette, hanem az esztétikus testtartástól kezdve a sporttevékenységen át a tárgyakkal való manipulációig mindenfajta fizikai mozgást magában foglalt. Szó volt a vak társadalom minden

10

rétégéről, születéstől a halálig, különös tekintettel a későn megvakultakra, ill. látássérültekre. Néhányan a mozgástechnikákat részletezték, mások a mozgás fiziológiai, pszichológiai, környezeti-földrajzi, társadalmi feltételeit keresték.

Meggyőződésem, hogy akár a vak kisgyerek, akár a későn megvakult felnőtt esetében a mozgásképzéshez, az önálló közlekedés megtanításához nincs szükség bonyolult és elmélyült pedagógiai, módszertani, pszichológiai, stb. ismeretekre; rátermett, gyakorlatias partner, jóérezsű környezet és az egyszerű segédeszköz, a fehér bot e célnak elégséges módon megfelelnek.

A tematika annyira kibővült, hogy átlépte a mozgás témakörét, ill. a mozgás, a mobilitás fogalmát a legszélesebb értelemben használták: mozgás a társadalomban, a tárgyak, emberek és viszonyok között. A világ minden

Belvárosi utca Madridban

tájáról érkezett előadók arról beszéltek, hogy a vakok és a gyengénlátók miképpen tudnak beilleszkedni látó környezetükbe fizikailag és pszichikailag, hogyan tudnak látás nélkül tanulni, dolgozni, résztvenni a családban, közlekedni és szórakozni. Azt kell mondani, hogy a konferencia a látássérültek rehabilitációjának átfogó vizsgálatával foglalkozott. A zavaró ebben az volt, hogy mindig a mozgásképzés részeként és nem megfordítva.

III. A segédeszköz-kiállításról

A kongresszus színhelyén folyamatos segédeszköz-kiállítás volt. Megfigyelhettük a spanyolok sok ötletes, szép kiállítású termékét: botokat, pontozókat, rajzolóeszközöket, játékokat.

Adtak egy könyvecskét, amelyikben megtalálhatók a vásárolható eszközök képe és ára. Gyönyörű sakk-készletük van 5000 pesetáért, kifaragott figurákkal.

Más nemzetek is kiállítottak, különösen jeleskedtek a németek drága masináikkal: látható volt az Elobox (*braille jegyzetelő computer*), az Elotype és az Eurotype (*mindkettő braille villanyírógép és sornyomtató*), különböző tudású és méretű braille kijelzők, braille billentyűzet IBM PC-hez képernyő letapogató és szerkesztő programmal.

Népszerű lett a vak segédeszköz-készítőknél a nálunk is kapható Texas típusú, iskolai számológép, a németek és az amerikaiak kihozták vakosított formában.

A segédeszköz-kiállításon járva 3 tendenciát figyeltem meg, ami mostanában érvényesül a gyártóknál:

1. lehetőleg mindent hangosítanak, nem egyszer több nyelven is;
2. a hangjelzés mellett mind általánosabbá válik drágasága ellenére a braille kijelzés;
3. egyre inkább feltűnnek a számítástechnikai rajzolóeszközök.

Nagy sikert aratott a Nomad System nevű, ausztrál-angol gyártmányú domborítórendszer. Ha az üveglapjára helyezünk bármilyen sík alakzatot (fényképet, geometriai ábrát, könyvet) egy sajátos felületen megjelenik a teljes mása tapintható formában. Betáplálható, hogy bizonyos alakokat megnevezzen angol, német, francia, holland, olasz, spanyol és japán nyelven.

Ára a beszélőegységgel 1000, anélkül 800 font.

Kiállítottak a spanyolok CP/m-es beszélő számítógépet és 46000 pesetért kapható monstrum braille printert. A leglátványosabb kinézetű és a legtöbbet tudó printer a svédé volt, amelyik képes kétoldalas, pontközi írásra, 7000 svéd korona az ára és kétéves garancia jár vele.

Sokféle számológép, óra, bot volt még látható (így az a kukorékolós karóra 20 dollárért, ami a budapesti szövetségben 1500 Ft-ért kapható).

A nagy ágyú az amerikai LASER bot volt (ára több, mint 3000 dollár), lényegében a vakok minden közlekedési problémáját megoldja. Hanggal és rezgéssel jelez kívánság szerint. Az információkat eltárolja és tanítható. Felismeri a közlekedési lámpákat, minden irányban képes jelezni, megmutatja még a lépcsőfokok méretét is. Természetesen a sok információ jelzésrendszerre áll össze, és ennek alapján pontosan, biztonságosan, azonnal dönteni a változó közleke-

désihelyzetekben nagy intelligenciát és begyakorlottságot kíván.

Annak a tudata sem mindennapi, hogy ilyen botot használva (magyar pénzben számítva) jó 300.000 Ft-os eszközzel csápolhatnék sárban és rücskös felületeken. Néhány segédeszközt videó felvételtől mutattak be, így a svéd Arne Yngström és a norvég John Skaaden egy elektronikus iránytűt.

Dél-Afrikában, a vakok Athlone-i iskolájában tanítják az elektronikus közlekedési segédeszközök használatát.

Legszívesebben a hangos útkeresőt (sonic pathfinder) használják, amelyik ultrahangokat bocsát ki, így azonosítja a tárgyakat a személy előtt, tőle balra és jobbra. Ezután megméri a tárgy távolságát a kérdéses személytől, és azt hangmagassággal jelzi.

Minél közelebb van a tárgy, annál magasabb a hangjelzés, és megfordítva.

Az ausztráliai királyi vezetőkutya szövetségek nem csupán vezetőkutyák kiképzésével törődnek, hanem látásvédő nevelési és technológiai kutatással, erről számolt be Tony Heyes.

Elsősorban azzal foglalkoznak, hogy az új pszichológiai felismerések és a microchip technológia milyen hatással lehetnek a rehabilitációs munkában. Számos kutatási programot bonyolítanak le a lézeres mérésektől a kutya-testnyelvig, sok esetben együttműködve egyetemi tanszékekkel. A legújabb és a legérdekesebb kutatási témájuk most a mesterséges látási rendszer, amelyik a bogarak látásának fiziológiai mechanizmusán alapul.

Jesus Aroyo, mérnök-tanár és Reyes Perez, általános menedzser (mindket-

12

ten az ONCE részéről) arról számoltak be, hogy Spanyolországban a Nevelés és Tudomány Minisztériuma, összefogva a hasonló kompetenciájú autonóm szervekkel, kidolgozott egy 3-lépcsős programot, amelynek keretében a nem-egyetemi jellegű, nevelési célú intézményeket országszerte computeresen felszerelik. Az új technológia alapvető fogalmait már az általános iskolában elsajátítják a spanyol gyerekek.

Természetesen ez a program olyan nevelési környezetet teremt az országban, amihez a látássérültekkel foglalkozó intézményeknek is sürgősen alkalmazkodniuk kell.

IV. Az előadások ismertetése

A mozgásképzés szerepe

Feladatanalízisében dr. W. D. Alan Beggs, az Egyesült Királyság nottingham-i egyetemén működő Vak Mozgás Kutatóegység pszichológiai szakának tanára A mobilitás 3 szintjét különbözteti meg, eszerint vannak belső, alap és fejlett készségek. Mindegyiken belül további készségek azonosíthatók be, amelyek egyúttal modalitások, fejlődési állomások: motorikus, perceptuális és kognitív készségek, voltaképpen ezek az elemek alkotják a klasszikus mozgástréningek anyagát, de számításba kell venni a szociális és együttműködési készségeket is, amik döntőek a sikeres közlekedésben, holott a mozgás-instruktorok éppen ezekkel a ténye-

zőkkel törődnek a legkevesebbet.

A Castell-arnai rehabilitációs központ öttagú kutatócsoportja 160 személyen folytatott megfigyelés alapján egyértelműen megállapítja, hogy a vakok és gyengénlátók orientációs készsége és mindennapos ügyessége között alapvető összefüggés áll fenn.

A mozgásképzést még a vizuális lehetőségek stimulálására is felhasználhatónak véli Lieve Meeus, belga gyógyypedagógus.

A maradék látás, nem számít, milyen kicsi, fontos információforrás a tájékozódáshoz és a cselekvéshez. Sok látásrokkant ember kihasználatlan hagyja ezeket a lehetőségeket.

A Bruges-i intézetben (*Belgium*) a gyerekeket úgy ösztönzik maradék látásuk használatára, hogy sötét szobába zárják őket, ahol fényforrások, különböző használati és játéktárgyak vannak elhelyezve. A tárgyak megvilágítva erős kontrasztot képeznek a fekete festett szobában. A gyerek maga is tudja szabályozni a fényeket, a kontraszthatást, akár még hangok is segítenek neki a tárgyakkal és a fényforrásokkal való manipulálásban. A gyermek ilyen tanulás után magától elkezdi használni a látását mindennapi mozgásában is.

4 előadó az Egyesült Államokból (*Anne Kilcoyne, Steve Paxton, Gerry Overington, Caroline Waters*) a vakok mozgásképzésében sajátos Művészi Sportot vagy táncformát alkalmaznak, amit Kontaktus Inprovizációnak neveznek: azt gyakoroltatják, hogy a vak résztvevő célszerűen, ritmusra pont odalépjen, odanyúljon, minden habozás, keresgélés nélkül, ahová kell. Olyan táncformákat alkalmaznak, ahol az érintésre, és a belső testi, elsősor-

ban a kinesztéziás érzésekre tudatosan kell koncentrálni.

Ezek a kutatások és foglalkozások azt mutatják, hogy jelentősen javul a résztvevők testtartása, mozgása és helyváltoztató biztonsága. A kontaktus improvizáció, vagyis az érintkezési rögtönzés részei még a relaxáció (*kilazítás*), az ízületek mozgatása, a súlyáthelyezés (*a gravitációs központ változtatása a testen belül*), a félelem nélküli esés, a demokratikus partnerkeresés érintés útján.

A beilleszkedés, az alkalmazkodás, a kapcsolatteremtés szükségessé teszi a kommunikációs készség fejlesztését, ami a megjelenéstől a nyelvi kifejezésig sok mindent magában foglal. Riita Ohra-Sahro arról számolt be, hogy Finnországban eredményesen tanítják 7-15 éves vak gyerekeknek a testnyelvet.

Abból a felismerésből indultak ki, hogy a látásrokkant emberek körül a szavak nélküli kommunikáció bősége

van, amelyekről nem is tudnak. Továbbá nem képesek kifejezni magukat mimikával, sőt az ilyen jellegű kifejezései sokszor negatívan hatnak a látókra.

A norvég Tambartun Skole-ban végzett kísérletek azt igazolják, hogy a mozgási és tájékozódási készség fejlesztése pozitívan hat az általános tevékenységi szintre, serkenti a kezdeményező hajlandóságot, növeli az önbizalmat és a személyes jóérzést, sőt mi több, mind a gyerekeknél, mind a felnőtteknél hozzájárul a kommunikációs képesség fejlődéséhez, a szókincs bővüléséhez.

A mozgástanár szerepe

William R. Wiener, az Egyesült Államokból, a nyugat-michigani egyetem vak rehabilitációs szakáról azt elemzi, hogy szükséges-e látás vagy nem a tájékozódás és mozgás tanításához. Kísérleti adatok nem léteznek arra vonatkozóan, mennyi látás kell ahhoz, hogy az instruktor képes legyen figyelemmel követni a képzendő diákot. Az előadó lebonyolított 3 kísérletet, ezeket részletesen ismertette, de nem közölte, hogy milyen következtetésekre jutott. A kísérleti célokból és feltételekből következtethetően a teljesen vak mozgásinstructorban nem bízunk. A kísérletek arra irányultak, hogy kizárólagosan mérési, mennyiségi adatokat kapjanak arról, hogy

1. a vak, instruktor milyen messziről tudja figyelemmel követni tanítványát, amint az bottal halad a városi közlekedésben;

Cervantes szobra Madridban Don Quijote-vel és Sancho Panzával

2. mennyi idő alatt tud reagálni a látássérült mozgástréner (a megfigyelt megfigyelő) a változó feltételekre, a

diákja mozdulataira;

3. mennyi ideig képes viszonylag egyenletes oktatási-figyelési (monitor) tevékenységét ellátni.

A vak mozgástanár, Alvaro Castro Vidal (Montevideoból) egészen más-ként vélekedik erről a kérdésről. A vak mozgástanár számára egy tájékozási és mozgási technika nem egyszerűen teoretikus szabály, hanem nagyon is mélyen gyökerező tapasztalat, amellyel annak, aki nem lát, nap mint nap szembe kell néznie. A vakságot nem lehet színlelni, ahogyan a látó mozgástanárokkal szokták csinálni a tanfolyamaikon. Ebből nem az következik, hogy nincs szükség látó mozgástanárra, de az igen, hogy koordinálni kell a kétféle tanítást, amit a vak és a látó tanár tud nyújtani a vak tanulóknak. A vak tanár jobban el tudja fogadtatni a fehér bot használatát, mint az elsődleges vagy inkább egyedüli segédeszközt az önálló közlekedéshez. Vak mozgástanártól jobban meg lehet tanulni, hogy kell szükség esetén segítséget kérni útkeresztződésnél, hogyan kell le- és felszállni a tömegközlekedési járműveken, hogyan azonosítsa a keresett házat, utcahelyet. Az előadó úgy érzi, szívesebben fogadták őt, mintha látó szakmabeli ment volna ki, hiszen sétáik közben egyben meg tudták beszélni azokat a nehézségeket, amikkel közösen szembenállnak, bátorították egymást. A látó tanár távolságot tart, felülről és kívülről nézi a mi mozgásunkat, nem képes azonosulni velünk. Ne-

héz dolog is más cipőjében járni, még nehezebb a látónak a vakéban, mert ez nem egyszerűen azon múlik, hogy becsukja a szemét.

Hat előadó (különböző nemzetiségűek: francia, angol, holland akik rendszeresen részt vesznek a mozgáskonferenciákon). Felmérést készítettek az előző mozgáskonferencia (Amsterdam, 1989) résztvevői között a mozgásinstruktorok szerepéről. Kérdőíveiket 350 résztvevő közül 70-nek adták oda. A megkérdezettek átlag életkora 38 év volt, közülük csak 2 volt látássérült, 68 teljesen látó. 15 százalékuk csak felnőttekkel foglalkozik, 48 százalék gyerekekkel is. 56 százalék iskolákban, központokban dolgozik, 45 százalék vidékre megy, ill. házhoz jár, a helyszínen oktatja a közlekedést és végzi az egyéb rehabilitációs tevékenységet a rászoruló személyek számára. A felmérés alapján az instruktorok fő érdeklődési területének a gyengénlátók orientációs készségének fejlesztése bizonyult.

José Nery Picado (Helen Keller Rehabilitációs és Képzési Központ, Costa Rica) úgy véli, hogy a helyes, természetes, szabad mozgásra nevelés legjobb színtere a család. Amelyik gyermek otthon megtanul jól mozogni, az majd a családi fészekből kilépve, új, idegen helyeken is jól fog mozogni. Ezt a szemléletét arra alapozza, hogy a család és az otthoni környezet tartalmazzák azokat az ideális elemeket, amelyek segítik a gyermeket mozgásproblémáinak megoldásában, a legnagyobb biztonságot és önbizalmat nyújtják számára, az ösztönzést a mindig megújuló próbálkozásra. Természetesen jó, ha a szülők kapnak valamiféle képzést, tanácsokat, és a gye-

reket külső tevékenységbe, pl, sportba, bevonják. A mozgástanár koordinátor legyen, tanácsadó, segítőtárs a szülőnek, biztonsági háttér a gyermeknek.

A sevilla-i rehabilitációs egység által bemutatott videó filmen élvezettel nézték, amint a teljesen vak kisgyerekek *(a legnagyobb 10 éves volt)* milyen szépen, kultúráltnak tudnak enni, ha erre megtanítják őket. Megterítettek, ezüst evőeszközöket és szalvétát használtak, vizet öntöttek a poharukba, megkenték a kenyerüket.

A sport szerepe a vakok mozgásának fejlesztésében

Edvaldo Bueno de Oliviera bemutatja, hogy a braziliai Itu városában, a Vakok Santa Lucia iskolájában milyen hasznos szerepet tölt be a vakok mozgásképzésében az úszás és egyéb vízben végzett tevékenység. A víz bizonyos mértékben kiegyenlíti a Földnek az emberre gyakorolt gravitációs hatását, ezért először nehezebb közlekedni ebben a közegben, de ha hozzá szokunk, akkor áldásos hatásait hamarosan tapasztalhatjuk: egyenletesen fejleszti a szervezetet, annak motorikus szerveit, szabályos szív és légzési ritmust alakít ki. A vakok esetében pedig még inkább hozzájárul ahhoz, hogy lelkiileg is kiegyenlítettnek lesznek, növekszik önállóságuk és ezzel önbizalmuk.

Miche Berthezene *(Francia Rokkantak Sportszövetsége)* 30 perces filmen vak sportolókat mutatott be az

alábbi sport tevékenységek közben: rövid- és távfutás, súlylökés, labdadobás, távolbaugrás, stadion-biciklizés, országúti tandemezés, úszás, dzsúdó, hegymászás, lovaglás, íjászat, könnyűpuska lövés.

A közlekedésről

Többen foglalkoztak a városi közlekedés problémáival. Jellegzetes akadályok és kockázati tényezők Spanyolországban is az önállóan közlekedő vakok előtt a jelzőtáblák, a telefonfülkék, kirakatüvegek, az utcai árusok bódéja, ládái, a járda fölött kifeszített ernyők, az építési állványok és egyéb felszerelések, főként a munkagépek, leginkább pedig a gödrök. Városban nagy gondot jelenthet a vak közlekedőnek átmenni a forgalmas úton, útkereszteződéseken, síneken, megtalálni a lépcsőket, eligazodni nyílt tereken. Vannak akadályok, amelyek hosszúbottal is nehezen nyomozhatók ki. Különös gondot okoznak a változó, tehát előre be nem számítható akadályok. A tömegközlekedési járművek és a közlekedési lámpák óriási segítséget jelentenek. A látássérült gyalogosokat segítő braille jelzőtáblák széles körben elterjedtek Japánban. Az első ilyen 20 évvel ezelőtt jelent meg. Vasúti peronokon, útkereszteződéseknél és hasonló helyeken helyezték el azokat.

Dél-Afrikában vidéki közlekedésnél nehezen járható, hepe-hupás, göröngyös, sziklás utakon nehéz még bottal is közlekedni, különösen a hagyományos fajtákkal. Kialakítottak egy „bun-

16

du basher" nevű fehér botot, amelyik mindkét végén begörbített, méghozzá különbözőképpen az alsó és a felső végén, sőt időközben S-alakot is felvett. Egyenetlen és nyers felületen is jó szolgálatot tesz, jól lehet vele a felületeket tapogatni és jól hallható koppanása van.

A meglévő és a leendő elektronikus mozgási segédeszközök nyújtotta lehetőségeket elemezte Gunnar Janson *(az upsala-i egyetem pszichológiaszakáról)*. Elektronikus mozgási segédeszközök látássérültek számára már néhány évtizede léteznek, de használatuk nem vált általánossá. Csak nagyon keveset adnak hozzá ahhoz a környezeti információhoz, amit a felhasználó kap hosszú bottal vagy a vezetőkutyával. Nagy, nyílt téren mind a hagyományos, mind az elektronikus segédeszközök alig nyújtanak segítséget *(természetesen a kutyát leszámítva, amennyiben segédeszközként vesszük)*. A jövő mozgási segédeszközei úgy segíthetnek, hogy ha nagyobb távolságban tudják beazonosítani a tárgyakat. Különösen fontos lenne az elektronikus segédeszközök felhasználási lehetőségeinek bővítése a kisgyerekek számára, akiket gyakran helyhez kötve, szűk otthoni környezetben nevelik fel, ezáltal káros hatásokat szenved általános fejlődésük is.

1989-es felmérés szerint az Amerikában kereskedelmi forgalomban kapható 4 elektronikus közlekedési segédeszköz valamelyikét megközelítőleg 700 személy használja. 3 eszköz (Mowat Sensor, Sonic Guide, Pathsonder) működése hang- és fényvisz-

szaverődésen alapul, a negyedik, a legújabb a LASER bot, amelyik koncentrált fénnel dolgozik, hanggal és tapintható rezgéssel egyaránt jelez. Amerikában az említett felmérésben 75 LASER bot felhasználóról tudtak. 300 felhasználó 308 kérdést tartalmazó kérdőívet töltött ki, és a válaszokat computer dolgozta fel. *(Csak remélni lehet, hogy mi nem fogunk eljutni a fejlődés ilyen „magas” fokára)*. Többek között ilyen kérdések voltak: kor, nem, végzettség, kereset, a háztartásban élők száma, a látásvesztés mértéke, az eszköz használatához kapott képzés természete, hossza és minősége, a közlekedési szokások, az eszköz hatékonysága a közlekedési biztonság szempontjából, észrevételeik és javaslataik az eszköz fejlesztéséről.

A látássérültek térintelligenciájáról

Susanne Paulsen, a dán mozgás-instruktor és foglalkozási terapeuta, a vak és gyengénlátó gyermekek nemzeti intézetében megfigyelte, hogy egyes tanulók igen rosszul érzékelik a teret, elvesztik az irányt, még bottal is nehezen tudnak megmaradni a jobb oldalon. Úgy látja, hogy ezek a diákok, túl azon, hogy látássérültek, rendelkeznek még egy súlyos hiányossággal: képtelenek integrálni érzeteiket. Általában amikor egy gyermek megtanulja, hogyan egyensúlyozza és mozgassa a testét, helyezkedjen el a tárgyak és emberek között, az agya sok egyszerre beérkező érzéki információt integrál, egyesít. Ez az egyesítés,

összeszervezés teszi képessé a gyereket adekvát és koordinált reakcióra. Azonban egyes gyerekeknél az agy nem képes összeszervezni az összes érzéki benyomást; látja, hallja, érzi, de nem csinál semmit ezekből a benyomásokból, nem tudja felhasználni a tapasztalatát.

Dr. Climaco Sergio Vinueza Ampudia (*Vakok Foglalkozásképzési Központja, Quito, Ecuador*) kutatásai azt igazolják, hogy a vakok általános térképzelése ugyanazokkal a tulajdonságokkal rendelkezik, mint a látóké, leszámítva a színismeretet. Ennek a ténynek a tudatosítását fontosnak tartja az írás-olvasás tanításában és tanulásában, a geometriai ábrák, térképek, reliefek, dokumentációs rajzok felhasználásában. Az általánosságban azonos térismeret vakok és látók között azon alapul, hogy az egyes érzékelési csatornákon érkező információk a központi idegrendszerben futnak be és ott dolgozódnak fel. A kutató további következtetései:

1. *A vak térképzete analitikus és szukcessziv, míg a látóé szintetikus és egyszeri;*
2. *Egy térképzet kifejlődése a vaknál lassúbb, mint a látónál, egyrészt az előbbi következtetésben jelzett sajátosság miatt, másrészt a tapintási érzékelés útján megvalósítható szétválasztás, megkülönböztetés nagyobb hibalehetőségei miatt, harmadrészt a tapintási érzékelésre való készítés jóval inkább közvetett, akaratlagos jellegű;*
3. *Bizonyos, a látók által alig vagy egyáltalán nem használatos érzetfajták funkcionális jelentőségre tesznek szert a vakok mindennapi életében. Ez alátámasztja azt az alapelvet, hogy*

a használat idézi elő egy érzékelési forma érzékenységének fejlődését, ebből következően a vakok képzetalkotásának tanulmányozásánál is a kutatásnak a feltételekből kell kiindulnia.

Benito Codina (*az ONCE hivatali dolgozója*) és Manuel Carreiras (*a La Laguna egyetem megismerés-pszichológiai szakáról*) egy kísérletükről számolnak be, amelynek az volt a célja, hogy kiderítsék, képes-e a vakember térképzetet alkotni egy valóságos környezetről verbálisan, leírás útján, és az így szerzett elképzelésük hasonlít-e ahhoz, amit perceptuálisan, érzékelés útján alakíthatnak ki, és a látók térképzetében megtalálható funkcionális tulajdonságok megtalálhatók-e a vakokénál. 3 csoportot hoztak létre, az elsőben születésüktől vakok, a másodikban később megvakultak, a harmadikban látók voltak, egyéb jellemzőkben (*kor, nem képzettség*) a csoportok megegyeztek.

Először a kísérletet vállaló alanyoknak szóbeli ismertetés alapján kellett tárgyakat, pl. bútort, elhelyezniük, másodsor érzékelhető térkép (*reliefek, geometriai alakzatok*) alapján. Egy sor kérdésre kellett válaszolniuk az elemek térbeli elrendezésére vonatkozóan. A kísérletezők még azt az időt is mérték, amit az egyes kérdések megválaszolására fordítottak, ebből és a tévedési százalékából állították össze a vizsgálati eredményeket. Arra a következtetésre jutottak, hogy nincs lényeges különbség a vakok és a látók térképzelésében. A kísérlet azt mutatja, hogy a vak képes leírás alapján felépíteni valós térképzeteket, tovább-

bá hogy az ilyen képzetek kialakítása nem kötidik speciális érzékelési módhoz. A vak tehát térképezeteit két módon is kialakíthatja, és mindkét esetben a látókéhoz hasonló eredménnyel.

A látássérültek viszonya a környezetükhöz

Davidson és Nesker Simmons (a torontoi egyetemről) a vak gyermek környezetéhez való viszonyát vizsgálják. A vak gyermeket környezetének megismerése tekintetében a szakemberek inkább az információk passzív befogadjának tekintik és nem aktív megfigyelőnek vagy felfedezőnek. A szerzők úgy vélik, hogy két módon lehet a vak gyermeket aktivizálni.

Először is azzal, hogy behelyezik a gyermeket egy dinamikus környezetbe, ahol tevőlegesen kell résztvennie (*ilyenek a közös játékok, munkák és egyéb közösen végzett tevékenységek*). De legalább ennyire fontos az érzékelés és a fogalmi gondolkodás együttes fejlesztése, a törekvés és késztetés az érzéki tartalmak egzakt megfogalmazására.

Ruth Zafran elmondta, hogy Izraelben Csoportterápiás foglalkozásokat tartanak az időskorban megvakultaknak. Azért választották ezt a módszert, mert az idősebbek problémáikról szívesebben beszélnek támogató légkörben. Beszélgettek az őket ért csapásról, a gyógykezelésről és a rehabilitációs lehetőségekről. A foglalkozások célja az új helyzettel való azonosulási készség, egy hajlékonyabb lelki véde-

kezési mechanizmus kialakítása a résztvevőkben, (*ehhez le kellett küzdeni a levertségüket, szegényérzésüket vagy éppen az ellenállásukat*).

M. Ijsseldijk, holland rehabiliter beszámolója szerint a hollandiai Apeldoorn-i rehabilitációs központban rendszeres (*tesztekől és mozgásleckékől álló*) diagnosztikai vizsgálatokat tartanak, amelyek azt jelzik, hogy a látássérült ifjak mozgásproblémái az általános fejlődési problémáik részét alkotják. A magatartás emocionális aspektusai játsszák a központi szerepet a mozgás fejlődésében. Különösen fontos, hogy reális énképük legyen és képességük (*módszerük*) a félelmük és szorongásuk kezelésére. A látássérült embereknél sokszor az okoz feszültséget, hogy egy szituációban tehetetlennek érzik magukat, miközben él bennük egy ideális kép arról, hogy aki lát, az mindent megtehet, jöllehet ez az ideális kép illúzió. Az énkép és az én-eszmény náluk elválnak egymástól, ami szükségtelen frusztrációs élményhez vezet. Az öntudatlan félelem olyan erőssé válhat, hogy tartós jellemtorzulást eredményezhet.

Youhanna Henein agya (*az alexandriai Szűz Mária Vak Központ igazgatója*) az önállóság fejlesztésének elemeit vette számba a vakság körülményei között. A vak ember orientációs képességét nagymértékben alakítja az a tény, hogy milyen az énképe, ami a személyi jegyei és a környezeti reakciók közötti viszonylatból formálódik. A vakembernek tapasztalnia kell a környezet ösztönzését és támogatását. személy produktivitása függ a magáról alkotott képtől, önbecsülésétől, az

önbizalomtól. A pozitív énképhez, az elfogadható élethez önállóságra van szükség, ehhez pedig a következő lépések kellene:

1. kiszakadás az elszigeteltségből és depresszióból;
2. tanítás és munkára való átképzés;
3. munkahely biztosítása;
4. személyes adottságainak olyan irányú és mértékű kifejlesztése, hogy azt érezhesse, olyan tagja a társadalomnak, aki inkább ad, mint kap.

Diane Grudyson és Donna McNear (Északkeleti Nevelési-együttműködési Központ, USA.) a gyermek önállóságtudata kiművelésének fontosságát hangsúlyozták előadásukban. Régóta ismert a mozgástanárok előtt, hogy a gyerekek tájékozódási és közlekedési készségének kifejlesztésében alapvető követelmények a testkontrol kialakítása bennük, a tér- és környezeti elemek tudatosítása, mindenekelőtt pedig az önállóság fogalmának megértetése. Mint sok más fogalmat, az önállóság fogalmát sem hagyhatjuk meg a véletlenszerű tanulásnak, mondván, hogy ez természetesen létrejövő tulajdonság. Az önállóság kifejleszthetősége egy egyénben sok mindentől függ, így egyéb személyi vonásainak milyenségétől, családi környezetének dinamikájától, iskolájának és hasonló közösségének kultúrájától. Hogy az önállóság az egyén élethosszigan magatartásává váljék, ahhoz már az iskola előtti kortól kell tanítani az önállóságot neki és az egész iskolai pályája alatt. Az előadók tanácsolják a gyermek önállóságfogalmának tanításához a vitákat, a magatartásminták és háttérrendszerek modellezését. Nyomatékosan ajánlják a mozgás specialisták-

nak, hogy a gyerekek az önállóságát konkrétan, a saját kontextusukon belül, az otthoni, iskolai, közösségi környezetükben fejlesszék.

A spanyol Vakok Szövetsége (ONCE) Ciudad Real-i szervezetének 3 hivatali dolgozónője a vak és a helyi állami szervek kapcsolatáról beszéltek, arról a tapasztalatukról, hogy ezekben a szervezetekben milyen nagy tudatlanság nyilatkozik meg a látássérültek foglalkoztatását illetően, még jól kvalifikált vak személyek esetében is. A látó iskolákban tanuló látássérült gyerekek helyzete nem mindig kielégítő, főként egyes tanárok negatív magatartása miatt. A közhivatalokban (*legalábbis az említett tartományban*) előítéllettel viseltetnek az ONCE fiókin-tézményeivel szemben is. Az előadók célként tűzték ki egy valósabb és igazságosabb vak-kép kialakítását, a szakadék csökkentését a látássérültek lehetőségei és a hivatalos elképzelések között. Megpróbálják elérni a szervezetük munkaképes tagjainak alkalmazását, de legalábbis részvételüket az állami szervek képzési tanfolyamain. Vizsgálódásukhoz a személyi anyagot (*gyermeket és felnőtteket*) változatosan, sok területről szervezték össze: nevelési, közösségi, sport központokból, a nevelési iskola diákjai, a Nemzeti Alkalmazási Intézet, a Nemzeti Társadalmi Szolgáltatások Intézete, a tartomány Nevelési és Tudományos minisztériuma dolgozói közül. Mérési paramétereik (*vizsgálati szempontjaik*): a látássérültek megismerési és mozgási készsége, a maradéklátás funkcionális felhasználásának képessége, a tanulási, foglalkozási, adaptá-

20

ciós eszközök ismerete. Az adatgyűjtésben alkalmazott módszereiket is felsorolták: interjúk, felmérések; tanfolyamok, beszélgetések, tapasztalatcserék szervezése. Ez az elő adócsoport (szinte kivételesen) nem kíván konklúziókat megállapítani és nem készített filmfelvételeket, tanulmányuk célja az információgyűjtés volt.

Beszámoló az első európai értelmiségi konferenciáról

(Loccum, 1992. ápr. 5—10.)

Az értekezlet rendezője: a Német Vak és Gyengénlátó Diákok és Értelmiségiek Szövetsége.

Fővédnöke: dr. Gerhard Schroeder, Alsó-Szászország miniszterelnöke.

Vonattal utaztunk oda-vissza. Fellelégemmel április 4-én, szombaton délben indultunk Miskolcra, vasárnap reggel érkezünk Hannoverbe. Ott délután átszálltunk egy kis helyi vonatra Würzburg felé, ahol vártak bennünket, a más országokból és a különböző német városokból érkező vendégeket. Busszal jutottunk célállomásunkhoz, Loccumba, a loccum-i evangélikus akadémia kollégiumi szállására.

Hétfőn délelőtt kezdődött a munka, csütörtök estig tartott. Pénteken reggel utaztunk vissza. 4 napon keresztül délelőtt kilenctől fél egyig plenáris

ülések, délután kettőtől fél hatig 3 csoportban munkaülések voltak, tematikusan meghatározva.

Kétágyas szobákban helyezték el a kongresszusi résztvevőket. Sok közös tisztálkodási helyiség állt rendelkezésre, általam addig nem látott felszereltséggel és tisztasággal. A napi ellátásunk fejeként és naponként 70 márkába került, amit a rendezők fizettek a kelet-európai küldötteknek, így nekünk, magyaroknak is.

Loccum egy falu. A mi fogalmaink szerint jelentős kisváros. Az utak kiépítettsége, a kereskedelmi ellátottság városi jellegre utalt. Autószalon is van ebben a hegyek közé zárt német faluban, nagy áruház és szupermarket. Ugyanakkor az utcákon gyerekek játszottak, a kapukban kiállva és a padokon üdögélve az öregek társalogtak, az út mentén lovak legelésztek. A házak (*többször kertesházak*) igen csinosak, takarosak, az utcák, boltok tiszták. A kerítések jelképes nagyságúak, a lopástól, betöréstől való félelemnek a nyoma sem volt látható. Este 8 után szinte megszűnt az élet a faluban. Bizonyára vannak szórakozóhelyek Loccumban, de mi ilyeneknek a közelébe sem jutottunk. Ellenben azt láttuk, hogy a történelmi légkörű evangélikus nagytemplomban hetente 2-3 színvonalas komolyzenei hangversenyt hirdettek.

Teljesen jogos volt a németek részéről ez a rendezés, ha azt nézzük, hogy Európában, de talán a világon is itt található a legtöbb értelmiségi pályán dolgozó vak ember, itt támogatják legjobban a vak fiatalok továbbtanulását. Más szempontból nem érthető a törekvésük: nekik nincs mit tanulni más országoktól, mindenben előbbre vannak.

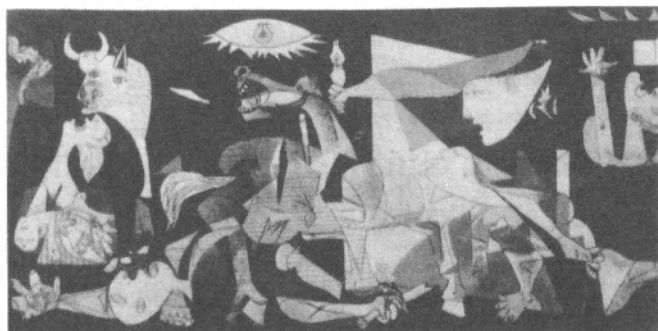
Egyfajta reprezentáció volt részük-ről ez a konferencia. Jószívvel gondolhatunk nagylelkűségükre. Sokan tanulnak Németországban vakok közép-és főiskolákon. Ahhoz, hogy a látók között boldogulni tudjanak a vak tanulók, megkapják a szükséges segéd-eszközöket, amelyek olyan drágák, hogy legtöbbször saját zsebből (ill. a szüleik zsebéből) Németországban sem tudnák megvenni, de a különböző szervezetek, pályázatok, szociális rendeletek révén lényegében mindenkinek, a legszegényebb diák is hozzájut a drága segéd-eszközökhöz. Az értekezlet résztvevői között volt sok német egyetemista, mindegyik 80 ablacos braille kijelzővel felszerelt lappal közlekedett.

A rendező szerv a Német Vak és Gyengénlátó Diákok és Értelmiségiek Szövetsége volt. Ez a szervezet nem az egyik fiókszervezete a német vakok szövetségének, hanem egy önálló, önkéntes alakulat. 1916-ban dr. Karl Strehl professzor alapította, aki korábban a marburgi intézet alapítója is volt. A szervezet alapkonceptiója az önsegélyezés. Fő célja annak előmozdítá-

sa, hogy a vakok és gyengénlátók Németországban a lehető legjobb képzésben részesüljenek, és ezáltal képesek legyenek értelmiségi pályákon megfelelőképpen helytállni. Támogatási formáik a tanácsadás, eljárás a különböző szerveknél az igénylő érdekében, anyagi támogatás nyújtása és szerzése, könyvek, kazettás, computeres anyagok elkészítése és közreadása. Széleskörű propagandát fejt ki a vak tanulókról és értelmiségiekről. Ösztönzi a segéd-eszköz-kutatást. Szorosan együttműködik a társadalombiztosítási intézményekkel és a többi vakügyi szervezettel. A szövetségen belül szakcsoportok alakultak. Ezek rendszeresen összejöveteleket és szemináriumokat szerveznek. A német értelmiségiek szövetsége saját folyóiratot jelentet meg kazettán, pont- és síkírásban. De a szakcsoportok is megjelentetnek szakmai jellegű folyóiratokat. A következő szakfolyóirataik vannak:

1. *Diák élet,*
2. *Egyházi tevékenység,*
3. *Jog,*
4. *Matematika, tudomány és technológia,*
5. *Szociális munka,*
6. *Közgazdaság.*

A névjegyzékben 98 résztvevő volt feltüntetve, 45 Németországból, 43 küldött 21 európai országból. Érdekes, hogy a nagy keleti országok (*Ukrajna, Oroszország*) nem képviselték magukat. Megjelent néhány újonnan függetlenné vált állam (*Litvánia, Észtország, Lettország, Szlovénia, Belorusszia*) képviselője. Nem jöttek el a vak értelmiségiek első európai

Picasso: Guernica
(Madrid, Prado múzeum)

konferenciájára Jugoszláviából, Görögországból, Spanyolországból és a Németországgal szomszédos Hollandiából sem. Egy-két kivételtől eltekintve nem a szövetség elnöke, főtitkára képviselte az egyes országokat, hanem valamelyik értelmiségi szakember.

A konferencia 3 hivatalos nyelve a német, az angol és a francia volt. Itt is nyilvánvalóvá vált az angol világméretű fölénye az összes többi nyelvvel szemben. Egy idő után a francia nyelvű tolmácsolást beszüntették, nem volt rá igény.

Délelőttönként előadások voltak a vak értelmiségi lét aktuális problémáiról, ezekhez hozzá lehetett szólni, de döntő részben az egyes országok riportjai, beszámolóí hangzottak el. Délutánonként adott témákból, szabad beszélgetésen alapuló munkaülések voltak. A témavezetők a záróértekezleten összefoglalták az adott területen jelentkező gondokat és feladatokat (*hozzáteszem, hogy azokon a munkaértekezleteken, ahol részt vettem, és gondolom, hogy akkor máshol is így történt, az összefoglalásokat megbeszéltük*). Befejezésül egy határozatszöveget fogadtunk el az európai vak értelmiségi dolgozók, az értelmiségi pályára készülő tanulók helyzetét javító követelményekről az országos szövetségek és az egyes kormányok részére.

Szerdán egész nap (*párhuzamosan az értekezletekkel*) segédeszköz-kiállítás volt az épületben. Több szervezet, vállalkozó, ipari és kereskedelmi cég jelentős kiállítási anyaggal érkezett.

Az alábbi témák szerepeltek, amelyekről előadások, viták, beszélgetések, határozatok születtek: A bevezető, egyben főreferátum dr. Heinrich Scholler jogászprofesszortól hangzott el „*Az értelmiségi karrier szerepe a látássérültek nevelési spektrumában*” címmel.

További témák:

- Az értelmiségi nevelés európai összehasonlításban.
- A vak és gyengénlátó egyetemi diplomások integrációja az értelmiségi életbe.
- Az egyetemi képzésben nyújtott támogatási formák Németországban.
- A vak és látássérült egyetemi diplomások integrációjának jogi aspektusai.
- Vak értelmiségiek alkalmazása az üzleti életben és az adminisztrációban.
- Vakok alkalmazása a zenében és a teológiában.
- Vakok alkalmazása a matematika, a természettudományok és a computer technológia területén.
- Vakok alkalmazása a tömegmédiában.
- Tanári pálya.
- Jogi pálya.
- Szociális munka, pszichológia, gyógyászati és hasonló szakmák.
- Fejlesztések az információs technológia területén.
- A braille mint információs médium az értelmiségi és a kapcsolódó pályákon.
- Perspektívák és lehetőségek a látássérült egyetemi diplomások előtt a Közös Piacon belül.

Az egyes küldöttek beszámoltak az

országuk helyzetéről. Téma szerint arról kellett a „riportokban” (*jelentésekben*) számot adni, hogy mennyi vak diák van (*alsó, közép- és felsőfokon*), részletezve a szakokat, továbbá hány vak értelmiségi dolgozik, milyen értelmiségi pályákon, végül ezekhez milyen társadalmi és szövetségi segítség áll rendelkezésre.

Amikor az értelmiségi pályára készülő diákokra és az értelmiségi pályán dolgozó vakokra vonatkozó adatokat kellett volna ismertetni, akkor belekevertek az égvilágon mindent (*még a rendkívül értelmes, angolul jól beszélő francia jogász küldött is*). Sokan az országos beszámolójukba (nem törődve a műfaji tévesztéssel) az országuk teljes vakügyi helyzetéről beszéltek, a telefonosokról, masszörökről, az ő területeiken is egyre nagyobb mértékben jelentkező nehézségekről. Egyesek az értelmiségiek közé sorolták a szövetségi zenekaraikban és énekkaraikban közreműködő műkedvelőket, az egyszerű érettségizetteket. Az ilyen tévesztésekért felelősek maguk az ország előadói, akik nem tisztázták a tematikát magukban, de a rendezők is, akiknek világos kérdőívet kellett volna felfektetniük. Általában a „híres” német alaposság ennek az értekezletnek a rendezésében nem volt jelen.

A konferencia nem vállalkozott az értelmiségi lét definíciójára, csak sejteni lehetett azokat a határokat, amin belül számítják az értelmiséget. Értelmiségi pályának (*angolul: „academic profession”*) az a munkaterület számít a nyugat-európai jogászok felfogásában, amihez főiskolai vagy egyetemi végzettség szükséges. Azzal, hogy valaki valamelyik alsó- vagy középfo-

kú iskolában tanul, vagy középiskolai érettségi bizonyítványt szerez, még nem válik értelmiségivé a szó professzionális értelmében, bár az említett fokozatok a hozzávezető utat alkotják.

Megjelent a politika is az értekezleten, jöllehet ez a rendezők szándéka ellenére volt. Az evangélikus akadémia odaadta a rendezvénynek a kollégiumát, de teljesen visszavonult. Lehetett minden reggel menni evangélikus istentiszteletre az akadémia udvarában lévő kápolnába, de senkit nem erőltettek, senkit nem hívtak. A loccum akadémia képviselője csak a nyitóértekezleten jelent meg, üdvözölte az értekezletet, rövid beszédében a szeretet, a béke, a különbözőség, a máság elviselésének, az egymás iránti tiszteletnek, mindenfajta kizárólagosság kizárásának a szükségességét hangsúlyozta. Alapjában véve ez a szellem volt jellemző az egész értekezletre. Spanyolországban a politikának még a szele sem érte az értekezletet, ha csak nem bizonyos helyzetismertetésekben, és itt a különbözőség igen csak tarkállott, tökéletes színességben és harmóniában. Németországban a kisebb különbözőség ellenére a különbözőség jobban előjött, és a politika akaratlanul kissé rontotta a hangulatot.

Hannoverben és Loccumban, a vakok értekezletén is szembetűnő volt a németek szláv-rajongása, ami bizonyára a közös történelmi, hogy ne mondjam, a rokoni gyökerek tudatlatti felsejülésében, az e gyökerek ellenére folyton fellépett szembenállásban, ami a II. világháborúban kulmi-

nált, és az utóbbi miatt jelentkező lelkiismeretfurdalásban leli magyarázatát. A balti államok erre rá is játszottak. A frissen függetlenedett országok (Szlovénia, Litvánia, Lettország, Észtország, Belorusszia) igyekeztek igen erőszakosan bevezetni a politikát. Egyszer emiatt rá is kellett szólni a litván küldöttre.

Magyarországi beszámolómat kedden délelőtt tartottam meg, mint más riportokra, erre sem volt különösebb reakció. A munkaértekezleteken lehetett igazán kifejtetni az aktivitásunkat és képviselni határozott álláspontot.

A zenetanárok és a computeresek munkaülésén vettem részt. A computeres munkaülésen néhányan jelentünk meg. A matematikai, computeres braille lejegyzési módokról beszélgettünk. Még német területen is többféle lejegyzési rendszert használnak, a világon pedig szinte nemzetenként változik. Történtek kísérletek az egységesítésre, de ezek csak fellángolások voltak, sikertelen vállalkozások, továbbra is mindenki járja a maga útját. A computeres, matematikai braille kultúrába kapcsolódó országoknak így módon két utat lehet választani; vagy követik valamelyik ország lejegyzési rendszerét, vagy kialakítják a sajátjukat.

Itt is felvetődött a német computeres segédeszközök csillagászati ára, ami a kelet-európai tanulók és értelmiségiek számára szinte elérhetetlenné teszi ezeket az eszközöket, holott a látó társaikhoz való felzárkózáshoz ezekre szükségük volna. A határozat kimondja, hogy a gazdagabb országok kötelesek segíteni a szegényebb országok értelmiségieit abban, hogy

hozzájussanak a munkájukat megkönnyítő computeres segédeszközökhöz. A határozat azt is a kormányok figyelmébe ajánlja, hogy a vak rokkantoknak a segédeszköz-ellátás állampolgári jogon jár. *(Tudjuk, hogy az ilyen nagyhangú kijelentéseknek semmi hatásuk. A nyugatiak, így a németek, minden engedmény nélkül, igen drágán adják a gépeiket a világon bárkinek, bármely személynek és szervezetnek. A második határozati javaslatot vagy felhívást illetően pedig azt kell hozzáfűzni, hogy hazánkban éppen most szűnt meg az orvosi ellátás állampolgári jogon való biztosítása.)* Hozzám a határozat írásos szövege még nem érkezett el, de arról sem tudok, hogy a szövetség vagy a kormány kapott volna ilyet a német rendezőségtől.

A zenét egy munkaülésre tették az egyházi karrierrel. Ebben a csoportban kizárólag a zenéről beszélünk, a vallás kérdése szóba sem jött. Ez azt mutatja, hogy egyházi karriert vakok Nyugat-Európában sem nagyon futhatnak be, különösen ha eredendően vakon jelentkeznének ilyen pályára, bármelyik egyházzal legyen szó.

Azt kell mondani, hogy a problémák és feladatok azonos típusúak az európai országokban, a megoldásokat is hasonló módokon keresik, csak éppen a fejlett országoknak jóval több anyagi eszközük van a megoldásra. Európa-szerte a vak és gyengénlátó gyerekek általános iskolai, alsófokú oktatása rendezett, a látó társaikkal azonos szintű képzésben részesülnek. Európában — néhány kísérleti és kényszerű helyzetet leszámítva a 14 éven aluli gyerekek képzése vak közösségekben, vakok számára szerve-

zett iskolákban, oktatási intézetekben folyik. A kisgyerek lelkileg és technikailag biztonságos oktatásához az kell, hogy hasonló sorsú társak közé kerüljön. Jó egyéni kivételek adódhatnak, de általánosított európai tapasztalat, hogy alsófokon az integrált, középfokon a szegregált oktatás az ártalmas. Felsőfokon a szegregált képzés pedig fölösleges luxus. A vakok számára fenntartott speciális középiskolák a hasonló célú látó iskolákhoz képest alacsonyabb szintű ismeretszerzést biztosítanak, és a diákokban a főiskolai továbbtanuláshoz ill. az értelmiségi pályán való elhelyezkedéshez nélkülözhetetlen alkalmazkodóképesség kifejlődését akadályozzák.

Az alsófokú oktatás minden európai országban állami feladat, A közép- és felsőfokú képzésben való részvétel már egyéni vállalkozás dolga, annak költségei a családokat és a támogató szervezeteket terhelik. Németország ezen a területen is messze kimagaslik: oda jutottak (*legalábbis mi ezt tapasztaltuk és nekünk ezt mondták*), hogy a mai vak egyetemistáknak egyéneként tudják biztosítani a hang- és braille kijelzéssel ellátott hordozható számítógépet, a kézi vagy lapolvasót, síkíró és braille sornyomtatót. Ha ezt összevetem azzal, hogy nálunk több gyakorló jogász még a braille-t is alig használja, munkájában a memóriájára és a titkárnőjére támaszkodik, akkor megdöbbenő a különbség a magyarországi és németországi értelmiségi feltételek között. Persze az öreg jogászok ott sem computerrel dolgoznak, de a fejlett braille használatát egyik sem nélkülözheti. A német segéd-eszköz-fejlesztéseknek egyik nagy pozitívuma éppen az, hogy a braille

kijelzés áll a közép-pontban, a hang és beszéd csak kiegészítés; persze ez rendkívül megrágtja a computeres vakügyi segédeszközöket.

Európa-, de mondhatjuk, világszer- te a vakemberek az értelmiségi pályák közül a jogi területen tudnak boldogulni. Ez olyannyira szembetűnő, hogy magyarázatot igényel. A jogi pálya általában sikerágazat, tisztességes fizetéssel jár, és általa közel kerülve az államgépezethez, a vakember a legbiztosabban remélheti, hogy a társadalom elfogadja testi hiányosságát. A jog hatalmas anyag, rendezett felépítése folytán azonban viszonylag könnyen követhető, ezért lehet, hogy a vak jogász is titkárnői (*vagy computeres*) segédlettel megtalálhatja a szükséges részeket, jogszabályokat. A legtöbb gyakorlati területen nincs is szükség a teljes joganyag ismeretére, kiválaszthat a jogász egy területet, ahol kellő rutinra tehet szert. A jogismeret jól formalizálható, ez alkalmazhatóságának biztosítója. Ebből az is következik, hogy a tevékenység annyira automatizálható, hogy elegendő látni az ügyet, az ügy szubjektuma lényegtelené válhat.

A jogi pálya mellett (*de számban jóval hátrébb*) a tanári pálya következik, ahová a vak értelmiségiek törekednek. A tanári pálya jóval kevésbé nyitott a vakok számára, mivel a társadalom a vak emberrel szemben kevésbé türelmes, mint az állam (*ez országotól, politikai rendszerektől független tapasztalat*). Nem véletlen, hogy a vak tanárok jelentős része a vakok iskoláiban tanít, mert azoknak a vak tanároknak, akik látó iskolákban dol-

goznak, jelentős többlet ismerettel, főként pedig elasztikus kapcsolatteremtő képességgel kell bírniuk ahhoz, hogy egyáltalán a kollegáik között *(vagy inkább a gyerekek és a szülők előtt)* szinten maradhassanak.

Abban meglepően egységes Európa, hogy az utóbbi 20-30 éves fejlődés eredményeképpen a vak továbbtanulókat szívesen fogadják a közép- és főiskolákon, egyetemeken, sokszor még különleges szakon is *(orvosi, mérnöki, közgazdasági)*. De a vak embernek értelmiségi pályán való elhelyezkedése ma is nehéz feladat; szinte minden egyes állásért külön harcot kell folytatni a vak értelmiséginek, a szövetségnek és más támogató szervezeteknek.

Ez az értekezlet célja szerint a vak értelmiségi sorsot a pályán való elhelyezkedés szemszögéből vizsgálta, ezért lehetett, hogy a vak ember és a művészetek kapcsolatából a zenét emelték ki egyedül, az irodalom teljesen kimaradt, ami azt is mutatja, hogy *(legalábbis Németországban)* hívatásos írók és költők nincsenek a vakok soraiból; mindenesetre én megemlítettem a kérdést, teljesen visszhang nélkül maradt.

Összegezésként arra a következtetésre juthatunk, hogy a vak ember is kifejtheti szellemi képességeit, ha megfelelő emberi, társadalmi, anyagi, technikai segítséget kap.

A hannoveri pályaudvarra vasárnap reggel 6 órakor érkeztünk, és csak délután volt továbbutazási lehetőségünk Loccum felé, pénteken pedig *(visszatávozva Magyarországra)* délelőtt 10-kor érkeztünk Hannoverbe és csak este 10 óra után indult a vonatunk, tehát

volt alkalmunk és időnk *(örömmre és kényszerre egyaránt)* hogy körülnézzünk egy kicsit ebben a hatalmas városban. Vonattal érkezve Hannover felé egy gigászi iparváros benyomását kelti: hatalmas gyáraival, raktárai-val, belső vasútjaival, de a város közepén elhelyezkedő pályaudvarról kilépve egy színes, nagy igényű kereskedelmi és kulturális centrum fogad bennünket. Míg Madrid középpontjában számunkra a bankok sokasága volt a szembetűnő, Hannoverben léptenyomon áruházba és templomba ütköztünk. Előtte soha nem jártam Németországban, elfogadtam azt az információt másoktól, hogy a németeknél a szegény magyar nem tud jól lakni, ugyanakkor olcsó áruik vannak, különösen elektromos cikkekből. Ennek megfelelően készültünk az útra, kiváltottuk minden tartalékvalutánkat és egy szakajtó hideg étellel szereltük fel magunkat. Kellemesen csalódtunk egyfelől, mert Loccumban több választékos, jobbnál jobb és bőséges étellel láttak el bennünket a nap minden szakában. Ugyanakkor azt kellett tapasztalni, hogy Németország nagyon drága lett, különösen nekünk, magyar pedagógusoknak. Az áruik olyanok voltak, amik azonos vagy hasonló kiadásban kaphatók nálunk is, de magyar pénzbe átszámítva közel ugyanazon az áron vagy még olcsóbban is. Tehát nem volt érdemes vásárolni Németországban, őriztem a márkáimat, amit a vonatindulás előtt fél perccel egy zseb- *(pontosabban egy táska-)* tolvaj az utolsó darabig, az iratainkkal, a vonatjegyekkel, útlevelekkel együtt elemelte a feleségem kezéből. A vonat elindult, és már nem lehetett mit tenni. ● ● ●

Dr. Orlicki János

Ismét a Munka Törvénykönyvéről

1992. augusztus 12-én tartotta ülését az Érdekegyeztető Tanács Jószolgálati és Etikai Bizottsága. Az ülés aktualitását az adta, hogy sajátos, a munkáltatói oldal érdekeinek megfelelő értelmezése alakult ki a Munka Törvénykönyvének.

Ha a jelenlegi „szakszervezeti térképre” tekintünk, megállapíthatjuk, hogy nincs igazán hatékony és minőségi érdekképviselő a munkáltatói oldalnak. Indokoltnak tartjuk tehát ismételt szólni az 1992. július 1-vel hatályba lépett és sok tekintetben a korábbtól eltérő törvény néhány rendelkezéséről.

A törvény hatálya: A Munka Törvénykönyve szakít a korábbi hagyományokkal, ezért rendelkezései nem minden munkaviszonyra terjednek ki, hanem a vállalati és vállalkozói munkáltatókra, azaz az úgynevezett gazdálkodói szervezetekre (versenyszférára). A közigazgatási szervekkel létesített munkaviszonyra külön törvény és a különböző költségvetési szervekkel fennálló munkaviszonyokra szintén külön törvény rendelkezései vonatkoznak.

A Munka Törvénykönyve a munkaviszony garanciális tartalmi elemeinek meghatározására szorítkozik, és az ezeken túlmenő kérdések szabályozását a felekre bízta. (diszpozitív-megengedő szabályozás). Az új munkajogi szabályozásban a hangsúly a

felek megállapodására helyeződik át, ezért a törvény garanciát ad a munkavállalói érdekképviselői szervek megalakulására, működésére, hiszen gazdasági helyzeténél fogva a munkavállalói szerződéses kapcsolatban a „gyengébb partner”.

A munkajogi szabályozás két részre tagolódik:

- A jogi szabályozást igénylő, a munkaviszonnyal kapcsolatos alapvető kérdések közvetlenül a törvényben kapnak helyet.
- A másik fő szabályozási terület a kollektív szerződések rendszere.

A törvény szerkezeti felépítése:

A törvény öt főrészből áll:

- bevezető rendelkezések
- munkaügyi kapcsolatok
- munkaviszony
- munkaügyi viták
- vegyes és átmeneti rendelkezések.

A bevezető rendelkezések közül az alábbiakat tartjuk kiemelendőnek:

- A munkavállalóra vonatkozó tény, adatot, véleményt a munkáltató csak a törvényben meghatározott esetben vagy a munkavállaló hozzájárulásával közölhet. Kötelezi a munkavállalót arra, hogy ne támasztson olyan magatartást, mellyel munkáltatója jogos gazdasági érdekeit veszélyeztetné. A Munka Törvénykönyve a hátrányos megkülönböztetés tilalmát kiterjeszti a munkaviszonnyal össze nem füg-

gő bármely körülményre (taxatív felsoroláson túl). A törvény előírja,

hogyminden esetben indokolja meg a munkáltató írásbeli intézkedését és oktassa ki a munkavállalót a jogorvoslat lehetőségeiről és határidejéről. Ennek a munkavállaló szempontjából garanciális jelentősége van, hiszen ez alapján járhat el érdekeinek védelmében. (megismerheti a munkáltató intézkedéseit, ezek indokoltságát).

Munkaügyi kapcsolatok:

- A munkavállalók és munkáltatók, továbbá ezek érdekképviselői szervei közötti kapcsolatrendszerértjük a munkaügyi kapcsolatok rendszerén. E fejezetben szabályozza a törvény az országos érdekegyeztetés rendjét, a szerződéskötés kérdéseit, továbbá a munkavállalók részvételi jogait. A munkaviszonyt és a munkaügyi kapcsolatokat érintő országos kérdésekben a törvény a Kormány kötelezettségévé teszi, hogy egyeztető tárgyalásokat folytasson mind a munkáltatók, mind pedig a munkavállalók országos érdekképviselői szerveivel.

Ilyenek pl.:

- a munkabérek kötelező legkisebb mértékének meghatározása,
- a napi munkaidő leghosszabb mértékének megváltoztatására irányuló javaslat, stb.

A munkavállalók minden olyan szervezetét, amelynek elsődleges és alapvető célja a munkavállalók munkavi-

szonnyal kapcsolatos érdekeinek védelme, szakszervezeteknek kell tekinteni.

A szakszervezet joga, hogy:

- tagjait tájékoztassa anyagi, kulturális, szociális, valamint élet- és munkakörülményeiket érintő jogairól és kötelezettségeikről,
- a munkáltatóval szemben a munkaügyi kapcsolatokban és a munkaviszonnyal kapcsolatos kérdésekben képviselje tagjait,
- bíróság, hatóság és egyéb más szervek előtt ellássa tagjainak képviselői feladatát az élet- és munkakörülményeikkel kapcsolatos kérdésekben,
- a munkáltató munkaviszonnyal összefüggő intézkedéseivel kapcsolatosan kifejtse álláspontját,
- a munkakörülményekre vonatkozó szabályok megtartását ellenőrizze,
- a jogellenes munkáltatói intézkedés ellen kifogás emeljen, kivéve ha a munkavállaló az intézkedés ellen jogvitát kezdeményezhet.

Joga, hogy a munkavállalók nevében kollektív szerződést kössön. Az állami szervek és a munkáltatók kötelesek a szakszervezetekkel együtt működni, ennek keretében érdekképviselői tevékenységüket az ehhez szükséges információk biztosításával elősegíteni, valamint észrevételeikre, javaslataikra vonatkozó álláspontjukat és indokaikat velük közölni. A munkáltatónak intézkedése megtétele előtt, ha az a munkavállalóknak legalább 25%-át, vagy több mint 50 főt közvetlenül érint, a szakszervezet munkahelyi képviselőjét tájékoztatnia kell.

A szakszervezeteket az alábbi jogosultságok illetik meg:

- a szakszervezet a munkáltatónál szokásos, vagy más megfelelő módon a tevékenységével összefüggő információkat, felhívásokat és egyéb adatokat jogosult közzétenni,
- a munkáltatóval történt megállapodás szerint a szakszervezet jogosult a helyiségek használatára,
- a szakszervezet tisztségviselői számára munkaidőkedvezmény jár.

A szakszervezeti tisztségviselő munkajogi védelme a korábbi szabályozástól eltérően a tisztség megszűnését követően egy évig, és csak abban az esetben áll fenn, ha ezt a tisztséget legalább hat hónapon keresztül betöltötte.

A szakszervezeti jogosultságok több szakszervezet esetében mind-egyiket megilleti. A tisztségviselői védelem és a vétó emelésének joga csak a munkáltatónál reprezentatívnak minősülő szakszervezetet, illetve annak tisztségviselőjét illeti meg. Azt a szakszervezetet tekintjük reprezentatívnak, amelynek tagjai az üzemi tanácsok választásain a szavazatoknak legalább 10%-át szerzik meg.

A munkaügyi szabályozás fontos alappillére a kollektív szerződés. Ez szabályozhatja a munkaviszonyból származó jogokat és kötelezettségeket, ezek gyakorlásának és teljesítésének módját és az ezzel kapcsolatos eljárás rendjét. Szabályozhatja továbbá a szerződés kötő felek közötti kapcsolat rendszerét. A munkaviszonnyal összefüggő kérdések szabályozása

kapcsán, ha a munkavállalóra kedvezőbb feltételt állapít meg, a törvény rendelkezéseitől is eltérhet. Nem térhet el azonban a szabályozás abban az esetben, amikor azt a Munka Törvénykönyve kifejezetten kizárja. Megjegyezzük azonban, hogy a szűk hatályú munkahelyi kollektív szerződés a tágabb hatályú, azaz az ágazati szerződéstől csak annyiban térhet el, amennyiben az a munkavállalóra kedvezőbb szabályozást állapít meg.

Egy munkáltatónál csak egy kollektív szerződés köthető. Nem kizárt azonban, hogy a kollektív szerződés egyes egységekre, vagy csoportokra (pl. a függelékben) az általánostól eltérő rendelkezéseket állapítson meg.

A munkáltató vezetésében való részvételi jogát a Munka Törvénykönyve a munkavállalók részére biztosítja. A részvételi jogot (új szakszervezeti forma) a munkavállalók az általuk választott üzemi tanács, illetőleg üzemi megbízott útján gyakorolhatják. Ahol a munkavállalók létszáma a tizenöt főt meghaladja, de az ötvenegy főt nem éri el, üzemi megbízottat kell választani.

Az üzemi tanács tagjainak száma, ha a munkavállalók száma a választás időpontjába:

- 100 főt nem haladja meg, 3,
- 200 főt nem haladja meg, 7,
- 500 főt nem haladja meg, 9,
- 1000 főt nem haladja meg, 11,
- 1000 főt meghaladja, 13.

Taggá az a cselekvőképes munkavállaló választható, aki legalább hat hónapja áll munkaviszonyban a mun-

30

káltatóval. Nem választható üzemi tanácsstaggá az, aki munkáltatói jogokat gyakorol, aki munkáltató, aki a munkáltató vezetőjének közeli hozzátartozója és nem lehet tag az sem, aki a választási bizottság tagja.

Az üzemi tanács jogai:

Az üzemi tanácsot együttdöntési, egyetértési, véleménnyilvánítási jog illeti meg. A kollektív szerződésben meghatározott jóléti célú pénzeszközök felhasználása, az ilyen jellegű ingatlanok és intézmények hasznosítása tekintetében együttműködési jog illeti meg. A munkavédelmi szabályzat kiadásához az üzemi tanács egyetértése szükséges. A munkavállalók nagyobb csoportját érintő munkáltatói intézkedések előtt ki kell kérni az üzemi tanács véleményét (átszervezésre, privatizációra, munkavállalók képzésére, korengedményes nyugdíjazásra vonatkozó intézkedések, stb.).

A munkáltató gazdasági helyzetét érintő alapvető kérdésekről legalább félévente köteles az üzemi tanácsot tájékoztatni. Ugyancsak köteles legalább félévenként tájékoztatást adni a bérek keresetek alakulásáról és a bérkifizetésekkel összefüggő likviditásról, a foglalkoztatás jellemzőiről a munkaidő felhasználásáról és a munkafeltételek jellemzőiről. Az üzemi tanács a munkáltatótól minden olyan kérdésben tájékoztatást kérhet (ezt a munkáltató köteles teljesíteni), melyek a munkavállalók munkaviszonyával összefüggő gazdasági és szociális érdekeivel kapcsolatosak.

Megjegyezzük ismét, hogy az üzemi tanács elsődlegesen nem érdekvédelmi fórum, hanem a dolgozók részvételi jogait gyakorló intézmény. A törvény az üzemi tanácsot pártatlan magatartásra kötelezi, ezért sztrájkot nem szervezhet, illetve azt nem támogathatja és nem is akadályozhatja. (Folytatjuk)

Ecsedi Csaba

Multimédia számítógépekkel

Igényeljük a multimédiát!? Alias; csupán afféle játékszernek tekintjük? Van-e rá pénzünk? S mit kapunk mindazért? Ez a nézet azonban bizonyára változni fog, amint egyre inkább megjelennek termékeikkel a tekintélyes gyártók. Nem egy mindent elsőprő alkalmazásról van szó, hanem arra készül több neves cég hogy a saját számítógépes környezetében is, és platform-keresztezéssel is meghono-

sítsa az új technológiát. Alapvetően arra törekednek, hogy túl jussanak a multimédiával az egygépes számítási környezetek szintjén. A multimédia fejlődése jelenleg afelé tart, hogy egyre több lehetőség nyílik a különböző összetevők egyesítésére az asztali rendszerekben. Meglehetősen kezdeti szakaszukban tartanak azok az erőfeszítések, amelyek a szöveg, a hang, a grafika és egy sor más adattípus kom-

binálására irányulnak többfelhasználós hálózati környezetben. Lényeges technikai akadályai vannak a hálózati multimédia alkalmazásoknak. Korlátozott a hálózati sávszélesség, s szükség lenne nagyobb adatsűrűségű kapacitású tárolóeszközökre és a közös adatformátumokra is. A multimédia tárigényére jellemző, hogy például tízperces TV-hírműsor esetében 27 gigabájtra lenne szükség a tömörítetlen videokép és a hang tárolásához.

Meglehetősen nehéz volt meghatározni mi is az a multimédia, mint termék. Végülis megszületett egy MPC-specifikáció. A szaksajtó addig-addig erőltette a dolgot, hogy az emberek kezdték elfogadni, a multimédia az 'Multimédia'. Zenél, beszél, képethangot rögzít, s külső munkaállomásokkal teremt kapcsolatot, adatokat cserél,...

A szaklapokat böngészve megpróbálom e területnek azt az oldalát kiemelni, amely többé-kevésbé vakügyi alkalmazásnál számításba jöhet. A fejlesztés iránya s célja nem vakügyi felhasználás ugyan, de jó tudni a várhatóan elterjedő eszközökről, konfigurációról, s mindezek adatait. Mi kell ahhoz hogy multimédiázhassunk? Mindenekelőtt az elterjedt intel 80286-os processzort el kell felejtenünk ebben az esetben.

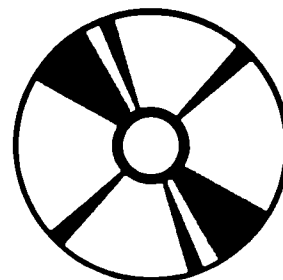
MPC-alapspecifikáció; Multimédia célokra alkalmas PC: Processzor: Intel 386SX, 20 megahertzes. Háttértár: minimálisan 30 megabájtos merevlemez, 1 darab 1,44 megabájtos hajlékonylemez, legalább 150 kilobájt/másodperc átviteli sebességű CD-ROM-meghajtó. Beviteli eszközök: 101

gombos billentyűzet, egér, IBM-kompatibilis botkormány, mikrofon.

Megjelenítő: minimum VGA, de a 640x480-as felbontású, 256 színű mód még célszerűbb. Audio: Windows alatt elérhető kell legyen az audio-(CD ROM), szintetizátor, MIDI-ből vezérelhető szintetizált hang, MIDI be- és kimenet, 8 bites DAC (= digitál analóg átalakító), digitális keverő az audio CD-hez és a szintetizátorhoz. Szükséges még egy DOS-eszközmeghajtó a CD-hez, és a Microsoft Windows 3.0 Multimedia Extension (a 3.1-hez már nem kell, tartalmazza). A konfiguráció árát meglehetősen nehéz meghatározni, nem csak attól függ, hogy hol vásárolja az ember, hanem, hogy mik a rendszer paramétere.

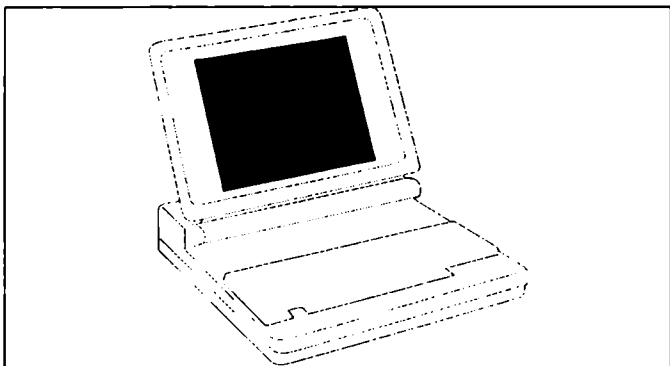
Egy kb.-i ár számítógép és kamera nélkül úgy 60-90.000 Ft. között van. Jó tudni, hogy pl. egy CD-rom meghajtó, amely tartalmaz multimédia támogatást, (35.000 Ft. + ÁFA), ez alatt az értendő hogy a kiegészítés lehetősége adott multimédiára.

Az alábbiakban egy távolkeleti termék képességeit mutatom be. Az AcerPAC 150-es több, mint egy MPC, hiszen nem csupán az MPC-kbe kötelezően beépített eszközökkel (CD-ROM-meghajtóval, MIDI csatolóval, Multimédia Bővítéssel stb.), hanem, ami legalább ennyire fontos: erős kommunikációs

32

lehetőségekkel is rendelkezik. A Belső modemje 9600 baudos sebességgel küldi és 4800 bauddal fogadja a távmásolatokat. (baud = bit/sec) Itt meg kell jegyezni, hogy a magyar és ezen belül a budapesti telefonhálózaton keresztül a 2400 illetve az 1200 baudos átviteli sebesség a megbízhatóbb. Az átviteli sebességek automatikusan változnak, tehát ha a küldő modem indulásnál 9600 baudal akar adni, de a fogadó bármely okból de nem tudja venni, akkor a visszajelzés hiánya miatt kisebb sebességgel újra próbál adni, s várja a visszajelzést. Ez a folyamat néhányszor megismétlődik, egyre csökkenő sebesség mellett. Kiseb sebességnél kevesebbszer fordul a rendszer hibakorrigáláshoz. Az AcerPAC 150-est egyebek mellett felszerelték digitális üzenetrögzítővel is (Digital Telephone Answering Device), s zenei modulja amplitudo modulált vagy frekvencia modulált rádióműsor vételére és rögzítésére is képes (az utóbbi sztereóban). Azok számára, akik szeretnék a meglévő PC-jüket kiegészíteni MPC-re, ajánlható a tajvani: AcerLive X-10 kiegészítő. Amely PC-t MPC-vé tevő egységet foglal magába. A kiegészítendő konfiguráció az aláb-

bi legkevesebb jellemzőkkel bíró személyi számítógép kell hogy legyen: min.16 megahertzes, 386SX-es processzor, 2 megabájt RAM, 60 megabájtos merev lemez, s VGA videokártya.

Végül, de nem utolsósorban; nemrég szerepelt először nagy nyilvánosság előtt az Olivetti „zsebszámítógépe”, a Quaderno. Az egy megabájt memóriájú, XT- kompatibilis BIOS-sal rendelkező gép merevlemeze 20 megabájtos, hajlékonylemezes egység csatlakoztatható hozzá (operációs rendszere az MS-DOS 5.0). A menedzserkalkulátorokban megismert alkalmazásokat beépítve tartalmazza. Szabványos soros vonali csatolóján keresztül nyomtatóhoz, PC-hez és modemmel hálózathoz illeszthető. Beépített mikrofonja használatával hangdigitalizálásra is képes. Tömörítőalgorithmusa segítségével 20 percnyi analóg hangállományt egy megabájt-ra tud összesűriteni. Itt meg kell jegyezni, hogy a többé-kevésbé ismert Sound-blaster, hangdigitalizáláskor igényelt háttér tárkapacitása több mint 10-szerese a megelőző zsebszámítógépnek, tömörítés nélkül. A digitalizált hang-fájlok tömörítését nem lehet olyan jó hatásfokkal elkészíteni a hagyományos eszközökkel (ZIP, ARJ, LHA...) mint pl. egy tekszt állományét. A hangrögzítéskor menet közben történik a tömörítés, az eszköz belső, erre a célra alkalmazott csomagolójával, tehát a felvétel végénél már a sűrített állomány jelenik meg és így csökken töredékére a mérete. A digitalizált hang a dokumentumokba is beilleszthető.

HOROSZKÓP

a Mérleg jegyében (szeptember 23.-október 22.) születetteknek

A házasságának harmóniája, üzleti és partnerkapcsolatai, szerződesei és megállapodásai, másokkal való együttműködése irányítják életét ebben a hónapban. Mindezek, és az is, hogy hasznot húzhat a partnerkapcsolataiból, új ismeretségeiből, éles megvilágításba kerülnek, erős hangsúlyt kapnak október 11-e körül. Később, 25-e táján már a vagyoni helyzetének kérdései kerülnek erős holdhatás alá, növekvő keresete és jól működő pénzügyi rendszere foglalkoztatja majd.

A hónap általános jellege:

Karrierje, foglalkozása, elért tekintélyének gyümölcsözőbb kihasználása és a státusával, presztízsével kapcsolatos kérdések kapnak hangsúlyt ebben a hónapban, elsősorban 11-e körül. Azt követően rendkívüli előrelépéseket tehet, hiszen Jupiter belép az Ön születési jegyébe, a Mérlegbe. Hatására ötletei, elképzelései pozitív, optimista színezetűek, lelkesítőek, és viselkedése is kissé „joviálisabb”. E nagytekintélyű bolygó a lábai elé helyezi az élet örömeit és javait.

Részletek:

Lehetősége lesz szerelmi életének megszilárdítására október 13-a után. Éljen az alkalommal!

Vonzások és taszítások:

Mivel győztes, nyugodtan leteheti a babérkoszorúját, hiszen még a rendkívül ambíciózus egyéniségek is most Önt bámulják. Környezetében mindazok, akik célul tűzték ki maguk elé, hogy valamit elérjenek a gazdasági életben, vágynak arra, hogy elleshessék a győztes „titkát”. Főnökök, felettesek, munkatársak nyüzsögnek Ön körül, és mindenki mosolyog. És még egy telefonkagylót sem kellett felemelnie ennek érdekében.

Hogyan oldja meg problémáit?

Szórakozzon, rendezzen partikat, összejöveteleket. Hozza a világ tudomására, hogy Ön most a lehető legjobb passzban van. Mosolyogjon, mosolyogjon, legyen különösen előzékeny és befogadó másokkal szemben. Meglepidhet azon, hogy ebben a pozitív hozzáállásban milyen könnyű megközelíteni a soron következő feladatokat. Kedvező színben tűnik fel most életének minden eseménye. Éppen ezért, ha meg akarják választani valamilyen magasabb szociális vagy üzleti posztra, bátran vállalja el.

Bizalmas!

Most fektessen be! Tárgyaljon bankjával és brókerével. Átalluk szerencsésen alakulhatnak pénzügyei.

Évfordulók nyomában

Lak István: 100 éve halt meg Karacs Teréz

A magyar művelődés úttörői közé tartozik. Közülük talán Teleki Blanka (1806—1862) neve a legismertebb. De Karacs Terézről, Leővey Kláráról (1821—1897), Zirzen Jankáról (1824—1904) már kevesebbet tudunk. Utóbbiakat legfeljebb szülőföldjükön, működési helyükön ismerik jobban. Ők valamennyien a múlt századi hazai nőnevelés kezdeményezői, több említést érdemelnének. Már akkor kezdtek foglalkozni a nőnevelés kérdésével, amikor arról a legtöbben még hallani sem akartak. Küzdelmes életük és munkásságuk sok-sok akadályba ütközött.

Karacs Teréz 1808. április 18-án született Pesten. Apja Karacs Ferenc térképészítő és rézmetsző. Anyja Takács Éva, író-nő. Ő az első a hazában, aki a nők nevelési

Az idős Brunszvik Teréz (Barabás Tibor rajza)

joga érdekében komoly felkészültséggel tevékenykedett, küzdött érte. A polgári és paraszti származású gyermekek iskoláztatása érdekében is szót emelt. Leányait is kenyérkereső munkára nevelte, tanította. Két fiát ifjan kellett eltemetnie. A leányok kitűnő nevelést kaptak a szülőktől. Sokat tanulhattak a kor neves íróitól, tudósaitól, akik gyakran jártak náluk. A Karacs-ház, amely az akkori Pest szélén állott az Ősz utca 23 sz. alatt (ma Szentkirályi utca a belvárosban), találkozó helye volt a haladószellemű, cselekvésre kész embereknek.

Karacs Teréz átlagon felüli műveltségét állandó önképzéssel szerezte meg és tartotta fenn. Az 1830-as években szépirodalmi folyóiratokban tűnt fel verseivel, fordításaival, pedagógiai és politikai nézeteit tükröző írásaival. 1840-től Máramarosszigeten a Kállay család házvezetőnője volt. Ott kezdett érdeklődni a tanítónői pálya iránt, ott került barátságba Leővey Klárával. 1845-ben visszatért Pestre. Abban az esztendőben Teleki Blanka meghívta tanítani a felállítandó főúri nőnevelő intézetbe. A Megismerkedés Teleki Blanka grófnővel című írásának részletéből (a Visszaemlékezések c. művéből) sok mindent megtudhatunk jelleméről, becsületes életfelfogásáról.

„Midőn Pestre visszatértem (1845), ezúton szerencsém volt megismerkedni Teleki Emma (De Gerandoné) és Teleki Blanka grófnőkkel. Blanka grófnő gyönyörű lakást tartott fenn a Széchenyi téren, Majtényi grófnő házában. Többszöri velük érintkezé-

semnek az lett a következménye, Blanka grófnő felszólított az általa tervezett nevelődeben tanító-nevelőnői szerepet vállalni. Sajnálattal értesítém, hogy én már félig-meddig Miskolchoz vagyok kötve. Azaz tartozom ígéretemet beváltani, ha ott feltételeimet elfogadván, újra meghívatom. A grófnő szép jövőt és biztos jövedelmet, évről-évre emelési kilátással és egész ellátással ígért. A nála nyíló működés még csak hajlékkal sem bíró, s igen népesnek ígérkező Miskolc városi iskolában teendőkhöz képest csak játék leende. Ezenkívül szülőhelyemen, rokonim, gyermekkoromtól ismerőseim közt, a haza szívében munkálva maradhatnék vala, ha a nemeslelkű grófnő ajánlatát fogadom el, de ezt nem tartám méltányosnak, nem tehetém, hiszen feltételelesen már le voltam ott kötve. Lekötém magam már igen ifjú koromban lelkemben megtermett azon eszméknek, hogy minő boldog lennék én, ha valahol számomra működési tér nyílna, hol én fáradhatatlanul hinthetném a leányok szívébe azon magot, melyből a család, a nemzet boldogsága virulna fel. És ezen eszmét ott a Bükk hegység alatt, ama tősgyökeres magyar városban tenyészthetőnek véltem. Igen, hiúság sarkallt ama város javára élhetni, hol már 1784-ik év óta sürgeték a felsőbb leánytanoda létesítését, büszke voltam rá előre, ha nekem sikerülne 62 év után a hosszú éveken át óhajtott tanodát meggyökeresíteni. A grófnő ékes szavakkal marasztott a mellette működésre”.

Végül is nem vállalta Karacs Teréz a tanítóságot a grófnő leendő iskolájában, mivel Miskolcra kedvező választ kapott. Miután Teleki Blanka látta, hogy Terézre nem számíthat, arra kérte, ha ajánlana maga helyett valakit. Ő végül is Leővey Klárát ajánlotta, akiről Visszaemlékezés c. írásában 1881-ben többek között a követ-

kezőket írta:

„Leővey Klárát Máramarosban Szigeten 1840-ben tanultam ismerni, s a tiszta jelleméért barátilag szeretni, s kihez még most is, 40 évi levelezés, végtelen hosszú sorokban nyilatkozott őszinte vonzalom fűz a távolság dacára egymáshoz bennünket, pedig ő Kolozsváron, én Kunhalmon lakom jelenleg” ... A grófnő elfogadta az ajánlott Leővey Klárát. Nem haragudott meg Karacs Terézre, sőt több mint fél éven át Teréz a grófnőnél lakott. Gyakran jártak együtt Teleki Blanka nagynénjéhez, Brunszvik Terézhez (1775—1861), aki hazánkban, 1828-ban az első óvodát alapította Budán. Az idős Brunszvik Teréz nagy lelkesedéssel fogadta a fiatal leendő nevelőnőt.

Karacs Teréz 1846-ban érkezett Miskolcra, ahol az ott akkor megalakult református felsőbb leányiskolát vezette egészen 1859-ig. Ezután három éven át Kolozsváron a belvárosi református leányiskolában

Teleki Blanka (Barabás Tibor rajza)

36

volt vezető tanító. 1863-ban Pestre költözött, ahol házitanítóskodott; többek között Arany Jánosék unokáját, Szél Piroskát is nevelte, tanította.

1877-ben Kiskunhalason telepedett le. Ott írta meg visszaemlékezéseit életéről, szüleiről, házuk egykori vendégeiről. Ezenkívül főbb írásai: A régi magyar színeszetről; Játékszíni terv; Összes művei. 1885-ben betegsége miatt Békésre költözött, ott is halt meg 1892. október 7-én. Sírja a település temetőjében található.

Leánynevelési törekvéseiben Teleki Blankához csatlakozott, de demokratizmusában meghaladta őt. Lehetővé tette a magasabb iskoláztatást a polgári rétegek számára is. Teleki Blankára és körére jellemzők Vasvári Pál (1827—1849, fiatal demokrata) szavai: „*Szabad szellemük túlszárnyal ködös századok homálykörén.*” Amit ők elképzelték, csak lassan haladt előre. 1856-tól kezdve megindulhatott végre a pesti Angolkisasszonyok zárdájához kapcsolt állami vezetésű hazai tanítóképzői hálózat kiépítése, egyelőre a különböző zárdákban, 1861-ig általában német taní-

tási nyelven.

Amiért Teleki Blanka és köre küzdött, lassan-lassan kezdett kibontakozni. Még sokáig nagy volt az ellenállás a nőnevelés kérdésében. Komoly viták voltak e tekintetben a korabeli sajtóban. A női emancipációs törekvések ellen nyilatkozott többek között olyan közéleti személyiség is, mint Gyulai Pál, neves író, kritikus. (1826—1909). Vele folytatott hosszabb sajtópolémiát az első magyar szerkesztőnő, Szegfi Mórné Kánya Emília (1826—1905), a Családi kör c. lapjában a nők egyenjogúságáról. Veress Pálné (1815—1895) és mások ugyancsak folytatták nőnevelésünkben a nagy elődök munkáját. Karacs Teréz és társai sokat tettek a nőnevelés mellett a tanítóképzés elterjesztése érdekében is. Az iskolahálózat megszervezésében is tevékenyen vették ki részüket. Luther Márton írta: Az iskola az egyház veteményeskertje. A nőnevelés első harcosai is bizonyára ismerték e lutheri mondást, mivel nagyon fontosnak tarották az iskolát, hiszen az nemcsak az egyháznak, hanem egy egész népnek a veteményeskertje.

Karacs Teréz nevét írásai mellett őrzik a róla elnevezett intézmények, utcák.

HIRDETÉSEK

49 éves gyengénlátó telefonkezelő férfi megismerkedne házasság céljából szolid, korban hozzáillő hölgygel. Gyermekek nem akadály. Leveleket a szerkesztőségbe „Ketten könnyebb” jeligére vár.

*

43 éves, 163 cm magas vak telefonkezelő vagyok. Szeretnék megismerkedni házasság, vagy élettársi kapcsolat céljából egy gyengénlátó hölgygel 45 éves korig. Válaszokat síkírásban a következő címre: Beder László, 6723 Szeged, Csorba u. 3.

Ill.em. 14a., vagy telefonon munkaidőben: 06-62 21 111 számon kérem.

*

Szlovákiában élő 25 és 26 éves magyar házaspár Magyarországon vagy a környező országokban élő ugyancsak magyar házaspárokkal levelezne. Cím: Nagy Lajos és Mária, Saratovské 31 Levice 93405 Cseh-Szlovákia

*

Kolozsvárott élő 31 éves telefonkezelő sorstársnő magyar levelezőtársakat keres. Cím: Bodnaruk Gabriella, Romínia, Cluj, Str. Pasteur 24/6.

*

68 éves gyengélnlító nő keresi korban hozzáillő gyengélnlító férfi ismeretségét, aki független, teljesen egyedül él, nincs hozzátartozója, nem dolgozik és kölcsönös szeretetre vágyik. A leveleket síkírásban a szerkesztőségbe kéri „Őszirózsa jeligére”.

*

Nyomdász vállalkozó vakok részére vállalja névjegykártyák, borítékok, meghívók, számlatömbök és egyéb nyomdai termékek gyors, pontos elkészítését. Jelentkezni lehet Domján Istvánnál, a 06-60-16751-es (Budapest) telefonszámon.

*

Felhívom számítógéppel rendelkező (IBM PC kompatibilis) tagtársaink figyelmét, hogy szövetségünkben a Számítástechnika c. hetilap szöveges állomány formájában 5,25"-s floppy lemezen kéthetenként rendelkezésre áll, illetve az elmúlt közel fél év anyaga archivált formában egy lemezen. Ké-

rem, hogy cserелеmez szíveskedjenek hozni Csák Valériához. (Ecsedi Csaba)

*

Eladó egy jó állapotban lévő Csepel gyártmányú női vázas tandem kerékpár. Irányár: 15 ezer forint. Érdeklődni lehet munkanapokon 14.30—19.00 óráig a 06-72-13833-as telefonszámon.

*

Törpezongorát, vagy pianínót bérelnék, esetleg méltányos áron megvásárolnék. Leveleket „Zongora” jeligére kérem a szerkesztőségbe juttatni.

*

Eladó egy egyéves, németül beszélő, 2000 élőpontszámmal rendelkező KISHON CHESSTER típusú sakk-computer. Irányár: 21 ezer forint. Érdeklődni lehetőleg Brailleí-rású levélben a szerkesztőség címén „SAKK” jeligével lehet.

*

Eladó egy BRAILAB típusú számítógép beépített floppykezelővel (1541-es COMMODORE típusú). Eladó még 35 darab DD-s lemez (5 db lemezen található program). Irányár 35 ezer forint. Leveleket lehetőleg Brailleí-rásban a szerkesztőségbe kérek „FLOPPY” jeligére.

*

73 négyzetméteres két és félszobás, étkezős, erkélyes új öröklakás Budapest XIII. ker. Béke úton eladó. Irányár: 3 millió forint. Érdeklődni lehet a 180-8915. sz. telefonon az esti órákban.

SZÉP A FÉNYKÉP F O R T E P A P Í R O N
SCHÖN SIND DIE BILDER AUF F O R T E P H O T O P A P I E R
YOUR PICTURES ARE NICE ON F O R T E P H O T O P A P E R S

PHOTO FILMS
PHOTO
AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE-FEHÉR ÉS SZÍNES
F O R T E A N Y A G O K A T !

BENUTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ-WEISSEN
UND FARBIGEN F O R T E M A T E R I A L I E N !

USE IT TO THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR
P H O T O - M A T E R I A L S M A D E B Y F O R T E !

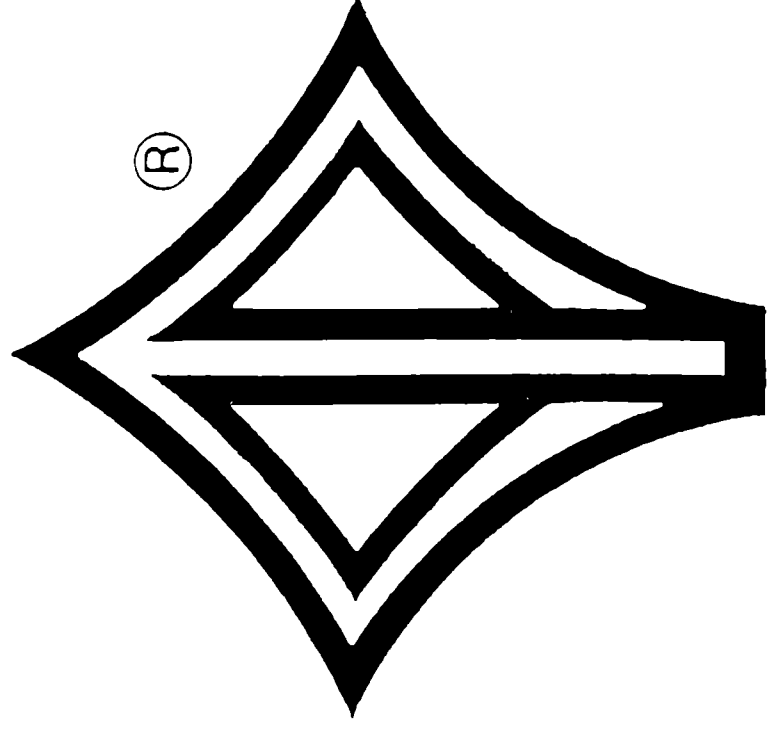
F O R T E F O T O K É M I A I I P A R

2601 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

*Sport- és
szabadidőruházat*

*Sport- és
szabadidőruházat*

*Sport- és
szabadidőruházat*

SENIOR

VÁCI KÖTÖTTÁRUGYÁR

Gyártja:

PROXERV az ön partnere !
Informatikai, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.
✉ Budapest, 1052 V. Fehérhajú u. 2. ☎ 1-374-255

Számítástechnikai tanácsadás, rendszerfejlesztés

TITKÁR iroda automatizálási rendszer

- ☞ Partner nyilvántartás és céginformáció
- ☞ Lekérdezések
- ☞ Levelezés hat nyelven, szövegszerkesztővel
- ☞ Ki- és bejövő iratok iktatása
- ☞ Határidő nyilvántartás, időpont egyeztetés
- ☞ Feljegyzések kezelése
- ☞ Közvetlen telefax küldés és fogadás

Oktatás

- ☞ Alapfokú számítástechnikai ismeretek
- ☞ PC számítógép kezelés
- ☞ WORD szövegszerkesztő

Műszaki szolgáltatások

- ☞ Számítógépek és hálózatok telepítése
- ☞ Számítástechnikai eszközök javítása
- ☞ Szervíz

Komplex kereskedelmi rendszer

Export és belkereskedelmi modul

- ☞ Ajánlatok, engedélyek, kötések és a lebonyolítás kezelése
- ☞ VÁM 91
- ☞ Ügyletkövetés
- ☞ Teljeskörű gépi okmányolás
- ☞ Telefax kapcsolat

Import modul

- ☞ Megrendelések, ajánlatok, engedélyek, kötések és a lebonyolítás kezelése
- ☞ VÁM 91
- ☞ Ügylet követés
- ☞ Teljeskörű gépi okmányolás
- ☞ Telefax kapcsolat

Főkönyvi és folyószámla rendszer

- ☞ Analitikus és főkönyvi nyilvántartás
- ☞ Széleskörű lekérdezési lehetőséggel
- ☞ Állományszintű kapcsolat a kereskedelmi rendszerekkel

*Rendszereink egymással kapcsolhatók, modulonként is megvásárolhatók
Számítástechnikai segédanyag kereskedelem*

